

SVETIŠTE

Angel Manuel Rodriguez

SAŽETAK

Svetište

Kristova smrt i uskrsnuće iz groba u samom su srcu plana spasenja. Golgota je bila konačni Božji odgovor na ljudsku sudbinu. Kristova je žrtva opisana kao "jedanput zauvijek" (Heb 10,10), koja vrijedi "zauvijek" pa je prema tome neponovljiva (r. 12). Križu ne možemo dodati ništa što bi nadopunilo njegovu moć pomirenja i okajanja. Isus, koji je u svojem životu bio pobjednik nad kušačem (Mt 4,1-11; Heb 4,15), došao je uništiti đavolska djela (1 Iv 3,8). Njegova pobjeda nad silama zla nama omogućuje pobjedu nad grijehom (Otk 12,11), kao i konačno uklanjanje zla s našeg svijeta (Otk 20,9-15). Isticanje konačnosti Kristove smrti pomirenja u Novome zavjetu navelo je neke na zaključak da je Njegovo djelovanje za naše spasenje završilo s križem. Ovo zahtijeva detaljnije objašnjenje.

Nakon što je na Zemlji dovršio djelo zbog kojega je došao (Iv 17,4.5; 19,30), Krist "je uznesen na nebo" (Dj 1,11) "da može zauvijek spašavati one koji po njemu dolaze k Bogu, jer uvijek živi da posreduje za njih" (Heb 7,25), sve do svojeg drugog dolaska kad će se pokazati "bez odnosa prema grijehu, onima koji ga iščekuju da im dadne potpuno spasenje" (Heb 9,28). Između ova dva pola, križa i slavnog Gospodnjeg povratka, Krist je kraljevski svećenik, "službenik Svetišta i pravog Šatora, onoga koji podiže Gospodin, a ne čovjek" (Heb 8,2), zagovornik (1 Iv 2,1) i posrednik za one koji vjeruju u Njega (Rim 8,34). Kao naš Veliki svećenik, Krist služi zaslugama svoje žrtve onima koji Mu se približe, što je isto tako bitno za naše spasenje kao Njegova posrednička smrt.

Svećenička služba našega nebeskog Velikog svećenika prikazana je u starozavjetnom žrtvenom sustavu, posebno u hebrejskom Svetištu, načinjenom prema "uzorku" koji je Bog pokazao Mojsiju (Izl 25,9), a ukazivao je na nebesko Svetište. Iz tog razloga proučavanje Svetišta i službi u njemu ne samo što pojašnjava značenje izvedenih obreda, već osvjetljava i Kristovu nebesku službu.

Ključne riječi: *Izraelsko-svetište; žrtveni-sustav; žrtva; savez; svećenstvo; Dan-pomirenja*

SADRŽAJ

- I. Starozavjetni žrtveni sustav
    - A. Žrtveni sustav u doba patrijarha
      - 1. Podrijetlo žrtvenog sustava
      - 2. Opće karakteristike tog sustava
      - 3. Posebne žrtve
    - B. Izraelski žrtveni sustav
      - 1. Izraelsko Svetište
      - 2. Svećenstvo
      - 3. Žrtve i prinosi
    - C. Funkcioniranje starozavjetnog žrtvenog sustava
      - 1. Teološki elementi izraelskog Svetišta
      - 2. Svetište, Savez i narav grijeha/nečistoće
      - 3. Rješenje problema grijeha
  - II. Kristovo svećeništvo u Novome zavjetu
    - A. Ograničenja tipskog sustava
    - B. Nadmoćnost novog reda
      - 1. Bolji Savez
      - 2. Bolje Svetište
      - 3. Bolje svećeništvo
      - 4. Bolja krv/žrtva
  - III. Kristova služba u nebeskom Svetištu
    - A. Ustoličenje nebeskog Svetišta
      - 1. Daniel i ustoličenje nebeskog Svetišta
      - 2. Poslanica Hebrejima i ustoličenje nebeskog Svetišta
      - 3. Otkrivenje i ustoličenje nebeskog Svetišta
    - B. Kristova posrednička služba: Svakidašnje službe
      - 1. Posredovanje i svakidašnje službe
      - 2. Specifični elementi Kristovog posredovanja
    - C. Kristovo djelo suda: Dan pomirenja
      - 1. Dan pomirenja u Poslanici Hebrejima
      - 2. Dan pomirenja u Danielu
      - 3. Dan pomirenja u Otkrivenju
    - D. Sažetak
  - IV. Značenje Kristove žrtve i svećeništva za život kršćanina
  - V. Kristovo svećeništvo u povijesti
    - A. Prva Crkva
    - B. Srednji vijek i reformacija
    - C. Naše vrijeme
    - D. Adventističko razumijevanje
  - VI. Literatura
- Dodatak A: *Ta Hagia* u Poslanici Hebrejima

- A. Hebrejima 8,1.2
- B. Hebrejima 9,1-10
- C. Hebrejima 9,11.12
- D. Hebrejima 9,24.25
- E. Hebrejima 10,19.20
- Dodatak B: Hebrejima 6,19.20

I. Starozavjetni žrtveni sustav

Pri istraživanju bogatstva i dubine biblijske doktrine o Kristovom svećeništvu, moramo držati na umu svjedočenje i Staroga i Novoga zavjeta. Za kršćane oba zavjeta čine nedjeljivu cjelinu božanske objave. Postoji samo jedan Autor Svetoga pisma koji se u prošlosti otkrio na različite načine i koji nam je sada govorio po Sinu (Heb 1,1.2). Jedinstvo otkrivenja naviješteno je naglašavanjem jednog Spasitelja. Sam Isus je objasnio da Pisma "svjedoče za me" (Iv 5,36) i da je Mojsije pisao o Njemu (r. 46). Na putu za Emaus Krist je dvojici učenika otvorio Pismo i "poče od Mojsija te, slijedeći sve proroke, protumači im što se na njega odnosilo u svim Pismima" (Lk 24,27). Sveto pismo svjedoči o samo jednom vječnom Evandjelju o spasenju (Otk 14,6) koje je objavljeno Izraelu kao i nama (Heb 4,2). U Starome zavjetu Bog je svom narodu objavio Radosnu vijest preko mesijanskih proročanstava, simbola i uzoraka. (Vidi Tumačenje, III. E. 3.) Stoga ćemo, u nastojanju da razumijemo djelo našega Gospodina, obratiti pozornost na oba zavjeta; oni se međusobno osvjetljavaju.

A. Žrtveni sustav u doba patrijarha

Žrtve spadaju u samu srž biblijske teologije i religije. Zanimljivo je da nigdje u Starome zavjetu nije izričito objašnjeno podrijetlo žrtava. Kad su spomenute prvi put, za njih nije naveden neki poseban razlog i nije spomenuto njihovo podrijetlo (Post 4,2-5). U kasnijim izvještajima podrazumijeva se značenje žrtava, ali o njima nema otvorene rasprave.

1. Podrijetlo žrtvenog sustava

Žrtveni sustav Staroga zavjeta nastao je neposredno nakon pada u grijeh. U Edenu se sam Bog otkrio kao Otkupitelj ljudskog roda. Kazna vječne smrti nije odmah primijenjena na Adama i Evu, jer je Gospodin osigurao sredstvo otkupljenja kojim će uništiti zmiju, đavla, i njezina djela (Post 3,15; usp. Rim 16,20; Heb 2,14). Božji milosrdni čin, kad je Adamu i Evi priskrbio odjeću od krzna, bio je zapravo obećanje o otkupljenju; kad tekst u Postanku 3,21 stavimo u njegov teološki kontekst, razumljiva smrt životinje postaje žrtveni čin. Nakon počinjenog grijeha, Adam i Eva su trebali iskusiti konačnu smrt (Post 2,17). Iznenađuje što im je život bio pošteđen. No upravo u situaciji kad im je život bio ugrožen, nastupila je smrt jedne životinje. Smrtna kazna nije izvršena na njima, već na životinji. Smrt životinje osigurala je sredstvo za obnovu njihove zajednice s Gospodinom. Iz smrti su proizašli nada i obnovljenje. To što je Bog načinio njihovu odjeću i obukao prvi par, pokazuje da je On za njih učinio ono što oni za sebe nisu mogli. Milostivo im je omogućio da Mu pristupe i žive u Njegovoj blizini. Isti ovi koncepti nalaze se u teologiji Svetišta i službi u Svetištu u Starome zavjetu. Ono što

je u povojima i samo nagoviješteno u Postanku 3, postalo je cjelovito teološko tijelo ideja u izraelskom žrtvenom sustavu. Adam i Eva su već imali blagoslova od Kristove žrtve.

2. Opće karakteristike tog sustava

U izvještajima o patrijarsima bogoslužje i žrtva su nerazdvojivi. Mjesto bogoslužja prepoznava se po žrtveniku (Post 8,20; 12,7; 26,25). U Postanku je spomenuto više žrtava i/ili žrtvenih djela, ali se čini da je najuobičajenija bila žrtva paljenica (Post 8,20; 22,3,7). Međutim, u Postanku 35,14 spominje se i ljevanica. Izraz "svećenik" prvi put je uporabljen u Postanku 14,18 i odnosi se na Melkisedeka, šalemskog kralja koji je štovao "Boga Svevišnjega". Abraham ga je davanjem desetine priznao zakonitim svećenikom. Kao svećenik, Melkisedek je primio desetinu i blagoslovio patrijarha (rr. 18-20: vidi BP v. 11. 2003 - Upraviteljska služba, I. C. 3).

3. Posebne žrtve

a. Kajinova i Abelova žrtva. Većina žrtava u izvještaju o patrijarsima bila je krvna. Značajni izuzetak čini žrtva koju je prinio Kajin (Post 4,3). Prema Hebrejima 11,4 Abel je svoju žrtvu prinio vjerom i Bog ju je prihvatio. Kajinova žrtva nije bila izraz vjere, već osobnih osvjedočenja. Abelova vjera u Kristovu žrtvu pomirenja pokazala se u neupitnoj poslušnosti. Žrtva koju je Abel prinio osvjetljava značenje žrtve. Prinošenje žrtve zahtijevalo je kombinaciju odgovarajućeg unutarnjeg stava i poslušnosti vanjskim ritualima. Kad god je Bog primio neku žrtvu, primao je i onoga koji ju je prinio. Zato je žrtva bila sredstvo kojim je čovjek održavao zajednicu s Bogom (Post 4,7).

b. Noina žrtva. Sljedeći zapis o žrtvovanju nalazimo u Postanku 8,20. Nakon potopa Noa je prinio Gospodinu žrtve paljenice. Kontekst pokazuje da su ove žrtve bile izraz zahvalnosti za veliku Božju brigu o Noi i njegovoj obitelji. Čini se da je tu prisutna i ideja okajanja. Izvještaj kaže da Bog "omirisa miris ugodni"; prihvatio je žrtvu i obećao da više neće uništiti sve živo (r. 21). Prihvaćanjem žrtve Bog se obvezao da će obnoviti i sačuvati zajednicu s čovječanstvom.

c. Abrahamova žrtva (Post 22). Bog je iskušao Abrahama kad je od njega zatražio da prinese Izaka na žrtvu paljenicu (rr. 1.2). Tako je Abraham imao priliku pokazati pravu snagu svoje vjere. Bog se umiješao i Izaku spasio život te time završio kušnju. No izvještaj ovdje ne završava. Bog se pobrinuo za ovna kojega će žrtvovati umjesto Izaka. Da bi se sačuvao Izakov život i zajednica između Boga i Abrahama, bila je potrebna smrt žrtve. Postanak 20 i 21 opisuju Abrahama kao čovjeka koji nije uvijek hodio neporočno pred Gospodinom. Lagao je tvrdeći da mu Sara nije žena (Post 12,10-20; 20,1-18) i nije čekao da Gospodin ispuni obećanje o sinu (Post 21,1-7). No Bog je od njega tražio da se pomoli za kralja i preko Sare dao mu sina. Činilo se da Bog dopušta Abrahamov grijeh. Nesuglasje između Boga koji osuđuje grijeh, a ipak se kao oruđem služi čovjekom koji je prekršio savez, riješeno je u Postanku 22. Bog je bio spreman povući svoje obećanje patrijarhu; time bi ga ostavio bez budućnosti i savezu bi bio kraj. No kad je Abraham svojom vjerom pokazao da mu je stalo do obnove zavjetnog odnosa s Bogom, Gospodin se pobrinuo za žrtvu za okajanje njegova grijeha i obnovu njegove budućnosti (Post 22,15-19). Poslije je na brdu Moriji, gdje je žrtva bila prinesena, sagrađen hram. Brdo je simbolično nazvano "Jahve provida" (r. 14) kao svjedočanstvo onoga što je Bog učinio za Abrahama. Biblijski pisac dodaje: "Zato se danas veli: 'Na brdu Jahvina providanja'", što pokazuje da je narod Abrahamovo iskustvo primijenio na sebe. Kad god su uzlazili na to Jahvino brdo, i oni su vjerovali da će se Jahve pobrinuti za njihovu

zamjenu. Razumjeli su da spasenje dolazi od Gospodina koji donosi izbavljenje zamjениčkom žrtvom (vidi Iz 53).

B. Izraelski žrtveni sustav

Knjiga Izlaska upoznaje nas s izraelskim Svetištem kao središtem bogoslužja, posredovanja i žrtve. U njoj je opisan sam Šator i namještaj ovog jedinstvenog mjesta. U knjizi također nalazimo upute o posvećenju svećenika i ona sadrži neke od najvažnijih teoloških ideja vezanih uz Svetište. Knjiga Levitski zakonik daje pojedinosti o žrtvenom sustavu, službama u Svetišu i blagdanima.

1. Izraelsko Svetište

Arhitektonski nacrt ove građevine bio je jednostavan: prva prostorija je bila "Svetinja" (Izl 28,29 – DK; u drugim prijevodima neprikladno: "Svetište"), a druga "Svetište nad svetištima" (bo-lje: "Svetinja nad svetinjama"). Dvorište Svetiša, koje je imalo ulaz s istočne strane, bilo je zaštićeno zastorom. I ulaz u Svetište bio je zaštićen zastorom, obješenim na pet stupića od bagremova drveta, obloženih zlatom i postavljenih na tučana podnožja (r. 37). Dva odjela u samom Svetišu bila su podijeljena zavjesom s bogato izvezenim likovima kerubina, koja je visjela na četiri drvena stupa obložena zlatom (rr. 31-33). Zidove Svetiša činili su drveni okviri presvučeni zlatom, postavljeni na srebrna podnožja (rr. 15-30), a bili su zaštićeni s četiri šatorska pokrivača (rr. 1-14).

U dvorištu se nalazio *žrtvenik* s rogom na svakom uglu (Izl 27,1-8). U cijelom Starome zavjetu ovaj je žrtvenik bio povezan s Gospodnjom prisutnošću; preko njega su Izraelci imali pristup Njemu (Ps 43,4). Umivaonik između žrtvenika i ulaza u Svetinju (Izl 30,17-21) služio je svećenicima za pranje nogu i ruku prije nego što će služiti kod žrtvenika ili ulaziti u Svetište (r. 20). Bio je to odgovarajući simbol duhovnog čišćenja od grijeha (usp. Dj 22,16; Ef 5,26; 1 Kor 6,11).

U samoj Svetinji nalazio se *stol* (Izl 25,23-30). Na njemu je stajalo dvanaest pogača, vino i kâd. Ovi su predmeti podsjećali Izraelce da se Bog brine za njihov svagdašnji kruh i da će svakako osigurati i "kruh života" (Iv 6,48-51). Nasuprot stolu, na južnoj strani nalazio se *svijećnjak*, načinjen od čistoga zlata i ukrašen čašama u obliku bademova cvijeta. Njegov oblik sa središnjim krakom i po tri kraka na svakoj strani (Izl 25,31-40), s cvjetnim motivima, ukazuje na stilizirano stablo života. Zaharija povezuje svijećnjak s Božjom sveprisutnošću (Zah 4,11) i snagom Gospodnjeg Duha (r. 6). U Novome zavjetu Krist je svjetlo svijetu (Iv 8,12). *Kadioni žrtvenik*, koji se nalazio ispred zastora, imao je na svakom uglu po rog (Izl 30,1-10). Na njemu se dvaput dnevno prinosiso kâd pred Gospodinom, što je prikazivalo uzdizanje molitava Bogu (usp. Ps 141,2). Prema Novome zavjetu Kristove su zasluge miris koji naše molitve čini prihvatljivima pred Gospodinom (Ef 5,2; Otk 5,8; 8,3,4).

Kovčeg saveza, smješten u Svetinju nad svetinjama, bio je drveni sanduk izvana presvučen zlatom (Izl 25,10-22). Bog je zapovjedio Mojsiju da u nj stavi ploče Deset zapovijedi (r. 16). Pokrivala ga je tanka zlatna ploča, nazvana "Pomirilište" (*kappōret*, "ono što pomiruje"). Na tom poklopcu stajala su dva kerubina licem okrenuti jedan prema drugome. Između tih kerubina javljala se Božja slava, jamčeci oprost grešnicima koji se kaju. Kovčeg je simbolizirao Božju prisutnost u Njegovom narodu. Tu je Bog otkrivao svoju volju Izraelu (r. 22). Tu je pokazivao spremnost da izvrši pomirenje za grijeh svog naroda. Tu je bila simbolizirana Božja prisutnost kao izraelskog kralja i vođe, koji se brine i skrbi za svoj narod (1 Sam 4,3; Ps 80,2; 99,1).

2. Svećenstvo

Bog je očito namjeravao da Mu u Svetištu služe predstavnici iz svih izraelskih plemena, ali u događaju sa zlatnim teletom pod Sinajem samo je Levijevo pleme ostalo vjerno Gospodinu. Zato su umjesto prvorođenaca u Izraelu za službu u Svetištu izabrani leviti (Izl 32,25-29; Br 3,11-13; 8,16-18). Svećeništvo je postalo nasljedno i pripadalo je isključivo Aronovoj obitelji (Br 18,6.7), dok je ostatak Levijevog plemena služio u obavljanju ostalih poslova u Svetištu. Odgovornosti svećenika bile su mnogostruke i različite, ali njihova glavna zadaća bila je vjerske naravi: da budu posrednici između Boga i Njegovog naroda.

a. Božji predstavnici pred narodom. Narod su podučavali *tôrāh*, Božje upute za narod (Pnz 33,10; Lev 10,11). Usko vezana uz ovo bila je svećenička dužnost da otkrivaju Božju volju onima koji su tražili božansko vodstvo, posebno preko Urima i Tumima (Br 27,21), dva draga kamena na oplečku velikog svećenika, preko kojih je Bog davao odgovore na pitanja. Svećenici su djelovali i kao suci u Svetištu. Zapravo je vrhovni sud zemlje djelovao u središnjem Svetištu (Pnz 21,5; 17,8-13). Osim toga, svećenici su bili zaduženi za blagoslivljanje naroda u Božje ime (Br 6,22-27; Pnz 10,8).

b. Predstavnici naroda pred Bogom. Ovo je bilo simbolički prikazano dvama kamenovima stavljenim na ramena oplečka velikog svećenika. Na svakom je kamenu bilo urezano po šest imena izraelskih plemena (Izl 28,9-12). Istu funkciju imalo je i dvanaest dragih kamenova na svećeničkom naprsniku (r. 29). Preko svećenika narod je mogao pristupiti Bogu. No posrednička uloga svećenika dosegla je vrhunac u žrtvenom sustavu. Tijekom svakidašnjih službi (*tāmīd*) svećenici su obavljali nekoliko važnih obreda. Na žrtvenik za paljenice prinosili su jednu žrtvu ujutro, a drugu uvečer (Lev 6,9.12.13; Br 28,3-8). Kao dio *tāmīda*, veliki je svećenik ulazio u Svetinju gdje je pred Gospodinom palio svjetiljke i tamjan (Izl 30,7.8). Svećenik je prinosio žrtve koje su Izraelci donosili i za njih vršio pomirenje (Lev 1,5-9; 4,25.26). Veliki svećenik je služio kad se žrtvovalo za cijelu zajednicu (rr.1-21). Kao predstavnik naroda pred Bogom, smio je jednom godišnje ući u Svetinju nad svetinjama. Na Dan pomirenja vršio je posebne obrede kako bi očistio Svetište od Izraelovih grijeha i nečistoća, čime je svakidašnje čišćenje učinio konačnim (Lev 16; 23,26-32). Dužnosti svećenika i velikog svećenika simbolično su ukazivale na Krista kao našeg posrednika pred Ocem.

Leviti su pomagali svećenicima (Br 18,1.5). Ujedno su čuvali Svetište (Br 1,53; 3,38). Njihova je glavna zadaća bila rastavljanje, prijenos i sastavljanje Svetišta (Br 1,48-54). Međutim, oni nisu obavljali svećeničke funkcije (Br 18,3).

3. Žrtve i prinosi

Duhovne potrebe Izraelaca bile su zadovoljavane prvenstveno pomoću žrtvenog sustava preko kojeg su iskazivali svoje posvećenje i štovanje, svoje najdublje osjećaje i potrebe. Svaka je žrtva imala posebno značenje.

Žrtva paljenica (hebrejski *ōlāh*, “žrtva koja se uzdiže”) spaljivala se cijela na žrtveniku. Osoba koja ju je prinosila položila bi ruku na glavu žrtve (Lev 1,4) i pripremila je za svećenika da izvrši krvni obred i žrtvu stavi na žrtvenik. Ova je žrtva mogla biti zavjetna ili dragovoljni dar (Lev 22,17-19). Bila je također i žrtva pomirnice kojom je prinositelj bio prihvaćen pred Gospodinom; u 1. Samuelovoj 13,12 žrtva paljenica je bila povezana s idejom o “ublažavanju Jahve”, a taj se

izraz često rabio kad se radilo o Božjoj srdžbi ili nezadovoljstvu (Izl 32,11; 1 Kr 13,6 – “umilostivi Jahvu”). Zato se žrtva paljenica pojavljuje u kontekstu pomirenja. Ona je bila izraz štovanja, zahvalnosti, zahvaljivanja, radosti i potpunog posvećenja žrtvovatelja. Budući da je pojedinac imao stalnu potrebu za oprostom, ona je bila i sredstvo pomirenja.

Mirotvorna žrtva (*šlāmîm*, “žrtva za mir i zdravlje”) bila je dragovoljna žrtva koja se prinostila kao zahvalnica, zavjetnica ili od slobodne volje (Lev 7,11-18; “pričesnica” u KS nije najsretniji izbor). Ta je žrtva bila prigoda za radost (vidi 1 Sam 11,14.15; 1 Kr 8,63) i služila je jačanju Saveza zajedništvom s Bogom i drugim Izraelcima (Pnz 27,7). Veći dio mesa davao se prinositelju žrtve koji ga je s obitelji i prijateljima jeo pred Gospodinom (Lev 7,15). Dio tog mesa pripadao je svećeniku (33. 32-34). Polaganje ruku i krvni obred pokazuju da je i ova žrtva imala funkciju pomirenja (Ez 45 15.17).

Žrtva za grijeh (*žrtva okajnica*) bila je žrtva za uklanjanje grijeha. Jedna vrsta prinostila se kad su svećenik ili zajednica nenamjerno sagriješili (Lev 4,1-21), a druga kad je pojedinac iz naroda nepromišljeno sagriješio (rr. 27-31). Postupak se nešto razlikovao. Kad je svećenik prinostio žrtvu, trebalo je škropiti krvlju u Svetišću, a nešto krvi stavljano je na rogove kationog žrtvenika. Ostatak krvi trebalo je prolići podno žrtvenika za žrtve paljenice, a meso žrtve se spaljivalo izvan Svetišća. U slučaju pojedinca iz naroda, nešto je krvi stavljano na rogove žrtvenika za žrtve paljenice, a ostatak izliven podno žrtvenika. Nešto mesa je jeo svećenik. Ovo je bila žrtva za pomirenje u slučaju nepromišljenog kršenja zakona Saveza.

Prema Levitskom zakoniku 5,1-6 ova je žrtva bila pomirnica i za namjerno kršenje Božje volje jer su navedeni grijesi bili namjerni. Nepromišljeno učinjen grijeh nije bio isključen iz pomirničke funkcije žrtvenog sustava. Samo se grijesi učinjeni hotimice nisu praštali jer se prijestupnik potpuno odvojio od Gospodina (Br 15,30). Ukratko, žrtva za grijeh vršila je pomirenje za nepromišljene grijeha koji su čovjeka okaljali moralno, etički i obredno. Ona se ticala i promišljenih grijeha ako je pojedinac pokazao spremnost da otkrije loš postupak, neki grijeh ili stanje onečišćenja. Ova je žrtva rješavala problem moralne i kultne nečistoće.

Žrtva za krivnju (u nekim prijevodima “naknadnica”) oslobađala je pojedinca od krivnje koja je pred Gospodinom bila izazvana nehitičnim ogrešenjem o svete stvari i u slučaju da je pogriješio ne znajući (Lev 5,15.17; Br 6,12). Gospodin je dopuštao grešniku da prinese žrtvu za krivnju kako bi vratio mir duši. Bilo je potrebno prinijeti žrtvu za krivnju radi pomirenja promišljenog grijeha kad bi tko oštetio ili prisvojio tuđe vlasništvo (Br 5,5-8), i u slučaju spolnog odnosa sa zaručenom djevojkom (Lev 19,20-22). Kad god je bilo moguće, uz žrtvu se zahtijevao i povrat i naknada. Postupak za ovu žrtvu bio je isti kao i za žrtvu zbog grijeha (Lev 7,7). Jedina je razlika bila u tome što su se krvlju zapljusnule “sve strane žrtvenika” (r. 2), ali se nisu pomazivali rogovi. Ovom je žrtvom vršen obred pomirenja za grešnika koji se kajao (Lev 5,18).

Žrtva prinostnica bila je nekrvna žrtva. Izraz *minḥāh*, znači “dar, prinos”. Ova je žrtva pratila svaku žrtvu paljenicu i sastojala se od žitnog zrna ili brašna, ulja i tamjana (Br 15,3-11). Žrtva od pića načinjenog od grožđa vjerojatno se izlivala podno žrtvenika za žrtve paljenice. Kao žrtva zemaljskih plodova, *minḥāh* je bila priznanje Božje milostive brige. Mogla je isto tako biti izraz voljnosti pojedinca da sačuva zavjetni odnos s Gospodinom (Lev 2,13).

Različite vrste žrtava pokazuju da je žrtveni sustav obuhvaćao sve duhovne potrebe Izraela. Neke su bile prvenstveno pomirbenog karaktera, kao što su žrtve za grijeh i za krivnju. Druge

nisu isticale pomirenje, premda su vršile pomirenje za pojedinca (npr. različite vrste mirotnih žrtava). Žrtvenim sustavom izražavano je štovanje, posvećenje, zahvaljivanje, radost, pobožnost, zajedništvo, zajednica, odanost savezu, pomirenje i još mnogo toga. U svaku je žrtvu bio uključen element pomirenja, što je kazivalo da bez njega Gospodin ne prihvaća nikakav dar što su ga ljudi donijeli. Teološko bogatstvo izraelskog žrtvenog sustava simbolički je ukazivalo na beskonačnu vrijednost i djelotvornost Kristove žrtvene smrti.

C. Funkcioniranje starozavjetnog žrtvenog sustava

Da bismo bolje razumjeli tipološki značaj Svetišta i njegov doprinos razumijevanju Kristove službe Velikog svećenika, moramo u pojedinosti proučiti različite funkcije Svetišta.

1. Teološki elementi izraelskog Svetišta

Božji zahtjev za gradnju Svetišta među Izraelcima došao je nakon njihova izlaska iz Egipta i Saveza koji su učinili s Bogom (Izl 25,8). To nagovještava da pristupu u Svetište prethodi otkupljenje, jer samo otkupljeni koji su stupili u zavjetni odnos s Bogom, mogu u potpunosti uživati zajednicu s Njim. Svetište je u izvjesnom smislu pokušaj obnove edenskog stanja prisne zajednice s Bogom.

a. Mjesto sastanka. Svetište je mjesto na kojem se sastaju Bog i ljudi. Njegovo ime, “Šator sastanka”, pokazuje njegovu funkciju kao mjesta na kojem se Bog i Njegov narod mogu sastajati (Izl 40,32). U Izlasku je važna misao o sastajanju s Bogom. Bog je preko Mojsija zakazao sastanak s Izraelcima na Sinaju (Izl 3,12). Putovali su do te gore, pripremljeni za sastanak (Izl 19,10.11), i treći su dan sreli Gospodina (r. 18). Sinaj je postao prvo izraelsko svetište (r. 12; 24,2-5.12). Prvo Svetište bilo je nastavak događaja na Sinaju, mjesto na kojem se Bog sastaje sa svojim narodom (Izl 29,43; Ps 68,18).

b. Središte božanskog otkrivenja. Na Sinaju je Bog otkrio svoju slavu (Izl 24,16.17); ona će poslije prebivati u Svetištu (Izl 40,34.35). Ova slava nije bila samo sjaj Njegove prisutnosti (Izl 24,17), već posebna tajna Njegove Osobe. Neprobojan sjaj Njegove slave svjedoči o Njegovoj imanentnosti i transcendentnosti (Izl 33,18-23). Bog je iz Svetišta nastavio otkrivati svoju volju narodu. Deset zapovijedi, što ih je objavio na Sinaju (Izl 20,1-17), sada su objavljivane iz Svetišta (Izl 25,22). Iz Svetišta je Bog također otkrivao svoju moć kao kralj i sudac; Njegova se vlast protezala izvan izraelskih granica na čitav svijet (Izl 15,17.18; 23,23; Am 2,5). To što je bio prisutan u Svetištu, nije Ga ni u čemu ograničavalo.

c. Središte bogoslužja. Za Izraelce je sastajanje s Bogom u Svetištu bilo čin bogoštovlja (usp. Ps 95,6). To se posebno odnosilo na blagdane kad su s radošću dolazili hvaliti Boga (Ps 68,25-27; 132,7). Izraelski narod dolazio je u Svetište i sa svojim brigama i potrebama, očekujući Božji zaklon i utjehu (Ps 43,2.4.5). Ponekad su dolazili priznati svoj grijeh i tražiti od Gospodina oprost da bi se mogli ubrojiti među pravedne (Ps 32,1.2.5.11). Tu su primali blagoslove i pravednost od Gospodina (Ps 24,3-5).

d. Mjesto pristupanja nebeskom Svetištu. Prema Izlasku 25,9, Svetište je bilo sagrađeno po “uzorku” (*tabnit*) koji je Gospodin pokazao Mojsiju na gori Sinaju (usp. r. 40). Ovaj koncept zahtijeva proučavanje jer osvjetljava pravu narav izraelskog Svetišta. Imenica *tabnit* izvedena je od glagola *bānāh*, “sagrađiti”. U Starome zavjetu *tabnit* se odnosi na strukturu (Ps 144,12), uzorak ili

model građevine (2 Kr 16,10; 1 Ljet 28,11-19), sliku nečega (Pnz 4,16.18; Ps 106,20; Iz 44,13; Ez 8,10; 10,8) ili repliku (Jš 22,28). Obično prikazuje trodimenzionalni predmet i u većini slučajeva pretpostavlja postojanje originala.

Pitanje je, je li *tabnît* u Izlasku 25,9 model koji ukazuje na nebesko Svetište kao original. Ako je moguće pokazati da je u izraelskoj vjeri postojala svijest o postojanju nebeskog Svetišta, uporaba riječi *tabnît* u Izlasku ukazivala bi na original. Stari zavjet svjedoči da je iza zemaljskog Svetišta postojala mnogo uzvišenija struktura, Božje prebivalište na nebesima. Ovo nebesko prebivalište pokazano je Mojsiju i ono je služilo kao model za Svetište koje je trebao sagraditi. Tekstove o nebeskom Svetištu nalazimo u Psalmima i proročkim knjigama. Psalmist potvrđuje da je Božje prijestolje u Njegovom nebeskom Svetištu (Ps 11,4) i da iz svog nebeskog stana Gospodin promatra što se zbiva na zemlji (Ps 33,13.14; 102,20; 113,5.6). Za Božje nebesko prebivalište uzima se različita terminologija: "sveti Hram" (Mih 1,2; Hab 2,20), "Hram" (2 Sam 22,7; Ps 18,7), "Svetište" (Ps 60,8; 150,1), "mjesto" (Iz 18,4; Mih 1,3) i "Dom" (Ps 36,9). Budući da Bog prebiva na Nebu, nije neobično da su "nebesa" (*šāmāyim*) uzeta kao mjesto gdje se nalazi Njegovo nebesko "Svetište" (Ps 20,7; 102,20), mjesto "gdje prebivaš" (1 Kr 8,39.43.49). Čak je i Božje prijestolje uzeto kao metonim za Njegovo nebesko Svetište (Ps 11,4; 93,2; Dn 7,9). Ova su dva Svetišta, nebesko i zemaljsko, usko povezana. Zemaljsko označava mjesto na kojem se pristupa nebeskome (Iz 6,1-7). Djelotvornost izraelskog Svetišta bila je određena njegovim odnosom s Božjim nebeskim Hramom. Salomon je bio potpuno svjestan ove veze. Molio je da Bog čuje s Neba i djeluje kad god se tko zakune u jeruzalemskom hramu (1 Kr 8,31.32); da čuje s Neba i oprost grijehe kad god narod traži oprost (r. 34; usp. rr. 36.39.43). Djelotvornost obreda obavljenih u zemaljskom Svetištu ovisila je o onome što se događalo u nebeskome.

Na ovu nebesku stvarnost upućuje izraz *tabnît* u Izlasku 25,9.40. Budući da je zemaljsko Svetište bilo načinjeno prema nebeskom, moguće je ukazati na izvjesne sličnosti među njima. Prije svega nagovještana je funkcionalna sličnost. Nebesko Svetište je mjesto u svemiru gdje se transcendentni Bog sastaje sa svojim nebeskim stvorenjima. Salomon je pitao: "Zar će Bog doista boraviti s ljudima na zemlji?" Njegov iznenađujući odgovor glasi: "Ta nebesa ni nebesa nad nebesima ne mogu ga obuhvatiti, a kamoli ovaj Dom što sam ga sagradio!" (1 Kr 8,27) Bog se ne može ograničiti prostorom, a ipak je pristao prebivati među svojim stvorenjima, ući u njihovu sferu djelovanja, prebivati na Zemlji i na Nebu da bi bio svima dostupan (usp. rr. 29.30).

Ovaj nebeski Hram, sastajalište Boga i Njegovih stvorenja, ujedno je i središte bogoštovlja. U njemu Ga Božji anđeli, Njegove nebeske vojske i "sva djela njegova, na svakome mjestu vlasti njegove" hvale kao Gospodina ustoličenog na nebesima (Ps 103,19-22). Tu im On otkriva i svoju volju koju oni slušaju i izvršavaju (rr. 20.21). Nebeski zbor Ga veliča jer je neusporediv (Ps 89,6-8). Iz nebeskog Svetišta Bog kontaktira sa svojim narodom na Zemlji, ne samo slušajući njegove molitve, već i silazeći i izbavljajući ga od njegovih nevolja i tlačenja njegovih neprijatelja (Ps 18,7.15-20; 20,3.7). Što je još važnije, iz svojeg prebivališta na Nebu Bog daje oprost svojem narodu (1 Kr 8,30.34.49.50) i uči ga valjanom putu (r. 36).

Ako je nebesko služilo kao model za zemaljsko, onda mora postojati neka vrsta strukturalne veze između ovih dvaju Svetišta. Ovu sličnost ne treba definirati po veličini ili materijalu rabljenom u gradnji zemaljskog Svetišta, već kao arhitektonski koncept građevine. Arhitektonski koncept može biti različitih oblika i veličina, ali osnovni koncept ostaje neprimijenjen. Dvodijelna

struktura zemaljskog Svetišta ukazuje ne samo na dvodijelno nebesko Svetište, već i na dvije faze Kristove službe na tome mjestu. Naravno, nebesko Svetište je beskrajno slavnije od zemaljskog. To se i očekuje od mjesta u svemiru koje sjedinjuje konačno s beskonačnim, Stvoritelja s Njegovim stvorenjima, Transcedentnoga s onim što je stvorio.

2. Svetište, Savez i narav grijeha/nečistoće

a. Savez i svetost. Božja narav je nezamislivo sveta (Lev 19,2). Njegova svetost određuje Ga kao jedinstvenog i odvojenog od svijeta grijeha i smrti koju ljudi doživljavaju. Upostaviti s Bogom zavjetni odnos znači dobiti dopuštenje da sudjelujemo u Njegovoj svetosti (Izl 19,6). Kad je Savez sklopljen, Mojsije je narodu pročitao Zakon i krvlju žrtve poskropio žrtvenik, što je bilo prikaz prisutnosti Boga i naroda (Izl 24,5-8). Pozvao je narod na oponašanje Božje svetosti poslušnošću Njegovom zavjetnom Zakonu (Lev 19,2; 20,7.8). Samo su grijeh i nečistoća mogli zaprijetiti ovom Savezu ili ga raskinuti.

b. Grijeh i Savez. Rječnik za grijeh u Starome je zavjetu vrlo bogat (Vidi Grijeh, II. A). U odnosu na službe koje su se održavale u Svetištu, posebno su važna tri gledišta o grijehu. Prema prvom, grijeh (*hēte*, “grijeh, pogreška, promašaj cilja”) je neizvršavanje određene dužnosti, neposlušnost zavjetnom Zakonu (Lev 4,2; Iz 42,24). Prema drugom, grijeh (*‘āwôn*, “bezakonje, opaćina”) je opako ili zlo djelo, iskripljavanje onoga što je pravo (npr. Job 33,27). Prema trećem, prava narav grijeha izražena je riječju *peša’* (zločin, pobuna). Ovim je izrazom opisano kršenje saveza sklopljenog između dvaju naroda (2 Kr 1,1; 8,20.22). U teološkom smislu *peša’* definira grijeh kao pobunu protiv Saveza i Gospodara Saveza (Iz 1,2; Jr 3,13; Am 2,4.6-8). *Peša’* pokazuje da ljudi po svojoj naravi imaju duh koji se suprotstavlja Bogu. Budući da su se pobunili protiv Njega (Post 3), grijeh je na tajanstven način utkan u ljudsku narav (Ps 51,7; 143,2). Problem se nalazi u ljudskom srcu i odavde grijeh utječe na život (Jr 11,8; 17,9; 18,12). Ovakvo isticanje neovisnosti o Bogu prekida zavjetni odnos.

c. Nečistoća i Savez. Kulturni propisi odnosili su se na suprotne polove svetosti i nečistoće. Svetost je strana ljudima i stvorenju općenito; ona pripada isključivo Bogu. On posvećuje predmete, mjesta i vrijeme, a na poseban način posvećuje svoj narod (Lev 22,9.26). Rezultat nedoličnog kontakta između svetog i običnog je oskrvrnjenje; kontakt između svetog/čistog i nečistog dovodi do zagađivanja. Nečistoća praktički prijete svemu: čak i čisto može doći pod njezinu vlast (Lev 11,39).

Teološki rečeno, “nečistoća” je metafora kojom je iskazana otuđenost Boga i ljudskih bića. Nečista osoba nije smjela doći u doticaj s drugim ljudima i bila je udaljena iz Svetišta. Takva osoba nije mogla održavati važne odnose i zbog toga je za društvo bila mrtva. Na ovaj je način Levitski zakonik nečistoću povezivao sa smrću i bolešću (Br 6,6.7.11; Lev 13; 14).

Nečista osoba je zapravo ulazila u područje smrti. Lišena društvenog kontakta sa zavjetnom zajednicom, kao i pristupa Gospodinu u Svetištu, postala je izopćenikom iz zavjetnog odnosa. Ovakvo razumijevanje nečistoće daje slutiti da su grijeh i nečistoća u biti sinonimi. Oboje nehotičnim ili hotimičnim kršenjem Zakona Saveza prekidaju zavjetni odnos.

d. Božje reagiranje na grijeh/nečistoću. Bog nije ravnodušan prema kršenju Saveza od strane svojeg naroda. Njegova želja da Mu budu odani zasniva se na činjenici da izvan zavjetnog odnosa vlada smrt. Iskorak od Saveza znači ulazak u područje smrti, nečistoće i otuđenosti od Boga. Onaj tko se odvajava od Boga, izvrgava se krivnji i sam nosi svoje bezakonje (Lev 4,3; 5,2-4).

Izraz “nosi krivnju na sebi” u Starome se zavjetu rabi u smislu “sam snosi posljedice” (Lev 5,1.17; 17,16; 19,17; 20,17.20) i zato podliježe kazni (Lev 7,20,21; 19,8). Kršenje Zakona Saveza izaziva Božju srdžbu (Lev 26,28). Ova srdžba može imati oblik otkupiteljske kazne ili stegovne mjere (rr. 14-26), ali može dovesti i do raskida zavjetnog odnosa (rr. 27-33) i na kraju do smrti (usp. Lev 15,31; 18,24-28).

3. Rješanje problema grijeha

Rješanje problema grijeha među Izraelcima u biti se nije razlikovalo od onoga koje je postojalo u patrijarhalnom vjerskom sustavu. Bog je svojem narodu želio oprostiti grijehe i to je pokazao žrtvenim sustavom. Svetište je osiguravalo oprost (Lev 4,20) i očišćenje (Lev 12,8) potrebno grešniku koji se kajao. Da bi im bilo oprašteno, oni koji su nosili svoje grijehe, prinijeli su žrtvu Gospodinu (Lev 5,5.6). Žrtveni sustav funkcionirao je u okviru otkupljenja i pravde, pri čemu se ozbiljno pristupalo svakom kršenju Saveza. U tom je okviru oprost bio božanski dar, slavno očitovanje Božje ljubavi. U biti je izraelski žrtveni sustav bio Božji dar ljubavi narodu Saveza. Bog je Izraelcima dao mogućnost da krv žrtve uporabe kao sredstvo pomirenja (Lev 17,11). U svojoj milosti dao je svećeništvu Aronu i njegovim sinovima (Br 18,7). Leviti, određeni da pomažu Aronu, bili su Božji dar svećenicima (rr. 8.9).

Službe u Svetišću ilustrirale su način na koji Gospodin rješava problem grijeha. Ove su se službe sastojale od dva dijela: dnevnih obreda i godišnje službe na Dan pomirenja. Njihovo istraživanje pružit će bolje razumijevanje Božjeg plana konačnog rješenja problema grijeha preko Krista.

a. Svakidašnje službe. Svećenici su za Božji narod svakog dana služili u predvorju i Svetinji Svetišća. Dvapat dnevno prinošena je žrtva za sve (Izl 29,38-42). Osim toga, u Svetište su dolazili grešnici koji su se kajali i donosili žrtve tražeći pomirenje posredovanjem svećenika. Pozornost zaslužuju različiti elementi vezani uz ove žrtve.

(1) *Polaganje ruku.* Na svaku životinju koja je trebala biti prinesena polagane su ruke, ali je samo u Levitskom zakoniku 16,21, gdje su grijeh i nečistoća prenošeni na jarca za Azazela, obred vezan isključivo uz prenošenje grijeha. Polaganje ruku vršilo se i prigodom nekultnih zbivanja da se izrazi misao prijenosa, u nekim slučajevima zamjene (Lev 24,14; Br 8,10; 27,18-23). Dnevnim žrtvama grešnik koji se kajao prenosio je na žrtvu svoj grijeh/nečistoću. Ovaj je obred, čini se, bar u nekim slučajevima bio popraćen priznavanjem grijeha od strane pokajnika (Lev 5,5.6; 16,21).

(2) *Klanje životinje.* Žrtvu je obično ubijao prijestupnik, premda je to ponekad činio i svećenik (Lev 1,14.15; 5,8). Nemoguće je odvojiti grijeh i kaznu. Grijeh se prenosio na žrtvu kao i kazna.

(3) *Obred jedenja mesa.* Prema propisima u Levitskom zakoniku, dio mesa žrtve zbog grijeha pripadao je svećeniku koji ga je trebao jesti na svetom mjestu (Lev 6,17.18.25.26; 7,6.7) Jedenjem mesa od žrtve svećenik je ponio grijehe naroda i tako vršio pomirenje (Lev 10,17). Ovaj zastupnički čin nije utjecao na njegovu svetost. Grešnik je došao u Svetište noseći grijeh, da bi ga prenio na žrtvu. Na kraju je svećenik ponio taj grijeh i donio ga pred Gospodina te na taj način obavio pomirenje za grešnika (Izl 28,38). Kad god je svećenik prinosiso žrtvu za svoj grijeh, nije smio jesti od njezina mesa. Nije mogao ponijeti svoj vlastiti grijeh a da ne umre (Lev 22,9).

(4) *Obred s krvlju.* Krv nekih žrtava svećenik je prenosio u Svetinju i sedam puta njome škropio ispred zavjese (Lev 4,6). Škropljenje je moglo označavati posvećenje (Izl 29,21; Lev 8,11) ili čišćenje (Lev 14,7.51; 16,19; Br 8,7). Kad god se meso nije jelo, krv se unosila u Svetinju, tako da su

se ova dva obreda obavljala naizmjenično. Značenje je bilo isto: grijeh se donosio pred Gospodina i bio je prenošen u Svetinju.

U Levitskom zakoniku 17,11 čitamo: "Jer je život [*nefeš*] živoga bića u krvi. Tu krv ja sam vama dao da na žrtveniku njome obavljate obred pomirenja za svoje živote [*nefeš*]. Jer krv je ono što ispašta za život [*nefeš*]." Bog je krvi žrtve namijenio funkciju pomirenja za narod, prihvaćajući je u zamjenu za ljudski život. Ovo tumačenje obreda s krvlju vrijedi za sve krvne žrtve (r. 8). Pomirbena funkcija krvi kao života ograničena je u jedanaestom retku na uporabu na žrtveniku. Krv pripada isključivo Bogu i vraćanjem žrtvine krvi Njemu na žrtvenik, grešnici su posredovanjem svećenika svoje grijehe prenosili u Svetište. To je značilo da Svetište za neko vrijeme prihvaća njihov grijeh i krivnju. Bog je prihvatio žrtvu kao zamjenu za grešnika. U očekivanju konačne žrtve za grijeh, posrednička krv je vršila pomirenje i okajanje za onoga koji ju je prinosiso.

(5) *Pomirbena vrijednost svih žrtava*. Sve su žrtve imale pomirbenu funkciju, ali je pomirbena moć žrtve bila određena krvnim obredom i onim što se događalo s mesom žrtve. Krvni obred žrtve za grijeh bio je složen jer je njegova primarna funkcija bila pomirenje grešnika. Krvlju žrtve za krivnju trebalo je polititi ili poprskati strane žrtvenika za žrtve paljenice, a svećenik je jeo meso. U krvnom obredu tražila se i naknada. Krvlju žrtve paljenice – žrtve s više namjena – polivane su strane žrtvenika, dok je na njemu cijela žrtva bila spaljena. Glavna funkcija mirotvorne žrtve nije bila pomirenje, ali je polaganje ruku i polijevanje krvi po žrtveniku ukazivalo na element pomirenja.

Budući da su sve žrtve uspostavljale ili jačale dobre odnose između Boga i pojedinca, svaka je žrtva u nekoj mjeri imala pomirbenu funkciju. Levitski zakonik, više od ijedne druge knjige Staroga zavjeta, pokazuje da su ljudi u biti nečisti i da nikad sami ne bi mogli pristupiti Bogu. Svaka je krvna žrtva govorila o ovom egzistencijalnom problemu, čak i onda kad je primarna funkcija žrtve bila nešto drugo, a ne pomirenje.

(6) *Svakidašnja žrtva paljenica*. Na žrtveniku je uvijek bila žrtva paljenica za izraelski narod (Izl 29,38-42; Br 28,3-8), pokazujući da Bog, zahvaljujući žrtvovanju janjeta, svakodnevno prihvaća narod. Kao narod, Izrael je ovisio o stalnoj pomirbenoj snazi ove žrtve.

(7) *Prijenos i onečišćenje*. Ima logike u činjenici da prijenos grijeha, povezan sa svakidašnjom žrtvom, nije onečistio žrtvu, svećenika ni Svetište. Onečišćenje je bilo nezakonito kršenje svetosti Svetišta, no u tom je slučaju grešnik morao umrijeti (usp. Lev 15,31; 20,2,3; Br 19,13). Grijeh se prenosio na žrtvu, na svećenika i na Svetište, ali su svi i dalje ostali sveti. Ovdje se susrećemo s paradoksom. Osoba koja je odnijela meso žrtve zbog grijeha izvan tabora da je spali, morala je prije povratka u tabor oprati odjeću i okupati tijelo (Lev 16,27.28). Tako je tijelo žrtve, opisano kao "presveto" (Lev 6,22), bilo izvor onečišćenja. Pepeo crvene junice (Br 19,1-10) miješao se s vodom kojom se škropilo za čišćenje osobe koja je dotaknula mrtvo tijelo (rr. 11-13). No onečistila se osoba koja je škropila (r. 21). U ovom su obredu bili zajedno čistoća i nečistoća. Nešto slično događalo se i s krvlju: u nekim je slučajevima bila izvor nečistoće (Lev 12,7), a u drugima sredstvo čišćenja.

U kontekstu pomirenja svetost i grijeh, život i smrt, čistoća i nečistoća povezani su nerazumljivim, paradoksalnim odnosima. Gospodin ih spaja, a iz tog susreta pomirenje i oprost izlaze kao pobjednici. Sveto je sredstvo došlo u dodir s nečistim i ostalo sveto, što znakovito prikazuje buduću tajnu Kristove žrtve (2 Kor 5,21).

Svakidašnja služba pridonosila je rješenju problema grijeha osiguravajući svakodnevno pojedincu i narodu sredstvo pomirenja. Žrtvom i posredovanjem svećenika grijeh pokajnika prenosio se na žrtvu. Bog je Izraelcima dopustio da Mu krv vrata na žrtvenik, uz svećenikovo posredovanje, kao zamjenu za grešnikov život. Bog je preuzeo odgovornost za grijeh u smislu da je preko opraštanja bio voljan ponijeti bezakonje (*āwôn*), prijestup (*peša'*) i grijeh (*het'*) svojeg naroda (Izl 34,7).

b. Godišnja služba: Dan pomirenja. Jednom godišnje veliki je svećenik imao pristup u Svetinju nad svetinjama (Lev 16). Tog je dana izraelska služba u Svetišću dosegнула vrhunac i konačni cilj. Cilj Dana pomirenja obuhvaćao je više srodnih elemenata.

(1) *Konačno čišćenje naroda.* Svetište je trebalo očistiti “zbog nečistoća Izraelaca, zbog njihovih prijestupa i svih njihovih grijeha” (r. 16; usp. rr. 21,30,34). Nabranjanje ovih izraza za grijeh ukazuje na svakovrsne grijehove, u značenju da grijesi za koje je vršeno pomirenje na Dan pomirenja nisu bili ograničeni ni na koju kategoriju zla. Obredi na Dan pomirenja očistili su Svetište i žrtvenike (Lev 16,16,18; Izl 30,10), ali su bili na blagoslov narodu zbog toga što je ovo čišćenje bilo konačno. Ovo je nagoviješteno u Levitskom zakoniku 16,33: “On neka obavli obred pomirenja za posvećeno Svetište, za Šator sastanka i za žrtvenik. Zatim neka izvrši obred pomirenja nad svećenicima i nad svim narodom zajednice.” “Onečišćen” prostor bio je Svetište, a pomirenje je bilo izvršeno za njegovo čišćenje. Budući da su u svakidašnjoj službi grijeh i nečistoća Izraelaca bili prenošeni u Svetište, njihovo uklanjanje na Dan pomirenja učinilo je njihovo čišćenje konačnim.

(2) *Bog sudi Izraelu.* U Svetišću je Bog djelovao kao sudac svojem narodu. U Psalmima koji su se koristili u službama u hramu, Bog se često hvali kao sudac svojem narodu i svijetu (Ps 9,20). On je taj koji sudi Izraelu i pjesnik se ne boji Njegova suda (Ps 7,8,9). Kao sudac Bog ispituje um i srce pravednih (r. 10; 139,1,23). Bog je taj koji na sudu opravdava pravednike (Ps 17,2; 26,1,2; 35,24; 43,1).

Dan pomirenja bio je sveti sabor, dan kad se narod trebao poniziti i postiti (Lev 23,27). Isti glagol (“poniziti se”) nalazimo u vezi s postom u Izaiji 58,3,5, ali poniziti se značilo je vjerojatno više od posta (usp. Ps 35,13). Postom je pojedinac izražavao ovisnost i potrebu za Bogom. Na Dan pomirenja Izraelci su osjećali i izražavali svoju ovisnost o Bogu i želju da sačuvaju zavjetni odnos s Gospodinom jer je konačno očišćenje mogao izvršiti samo On.

Taj dan je bio i dan odmora, obredna subota u koju je bio zabranjen svaki rad (Lev 16,31). Svi su se Izraelci trebali poniziti pred Gospodinom, potpuno ovisni o Bogu i suzdržati se od svih svjetovnih poslova. Odmaranje naroda suprotno je aktivnosti velikog svećenika u Svetišću. Dok su se oni odmarali, on je pred Bogom služio za njih. Konačno čišćenje nije se moglo ostvariti njihovim djelovanjem, već ga je svećenik obavio umjesto njih.

Tog dana je Gospodin sudio Izraelcima. Ocjenjivao je jesu li se ponizili pred Njim, jesu li se stvarno oslanjali na Njegovu moć očišćenja i opraštajuću milost (Lev 23,29). On je također procjenjivao počivaju li doista u Njemu (r. 30). Oni koji se nisu ponizili niti odmarali u Gospodinu, bili su krivi i više nisu mogli biti dio Božjeg naroda (r. 30). Pojedinac koji je ohološću i oslanjanjem na sebe odbacio Božju pomirujuću milost, nije imao koristi od svakidašnje službe.

(3) *Opravdanje Boga i Njegovog Svetišta.* Pomoću svakidašnje žrtve priznati grijesi grešnika koji su se pokajali bili su prenošeni u Božje Svetište. Grijehu i nečistoći bilo je dopušteno da dođe pred samoga Boga samo da se za njih izvrši pomirenje. No ni grijesi za koje je izvršeno pomirenje

nisu beskonačno mogli ostati u Božjem svetom stanu. Dokle god su tu bili, rješenje problema grijeha nije bilo konačno. Dan pomirenja objavio je da svetost i grijeh, čistoća i nečistoća, nemaju ništa zajedničko. Grijeh i nečistoća bili su strani elementi koje je Bog privremeno pustio u svoju blizinu da bi sačuvao one koje je ljubio. No u odgovarajućem trenutku Bog će iz svoje blizine ukloniti njih i one koji su se odlučili poistovjetiti s grijehom/nečistoćom.

Na Dan pomirenja Bog je vratio grijeh/nečistoću njegovom pravom izvoru i začetniku. Drugi jarac za narod bio je Azazel; to jest prikazivao je Azazela (Lev 16,8). Premda značenje tog imena nije jasno, paralelizam između “za Gospodina” i “za Azazela” ukazuje na to da je Azazel bio biće, vjerojatno demonsko. Azazel se pojavljuje nakon što Aron završava s čišćenjem Svetišta. Ovaj jarac ne sudjeluje u pomirbenim obredima Dana pomirenja. On nosi sva bezakonja izraelskog naroda (r. 22; *nāšā’ āwôn*). Ovaj izraz ne pokazuje da netko pobjedonosno nosi grijeh, jer samo na ovom mjestu nakon izraza “odnijeti sve njihove krivnje” slijedi odredište, “u pusti kraj”. Ovaj izraz ne sadrži pomirbene tonove. Obred posvećen Azazelu bio je obred uklanjanja grijeha/nečistoće, a ne žrtveni čin.

Stavljanje grijeha/nečistoće na jarca koji predstavlja Azazela, ukazuje na demonsko podrijetlo grijeha/nečistoće i vraćanje na mjesto njegova podrijetla. Ova demonska sila, koja nije nikakva prijatelja za Gospodina, pod Njegovom je vlašću. Dok Izrael počiva, Gospodin otkriva svoju moć nad zlom i svim demonskim snagama. Stoga je Dan pomirenja objava Božje suverenosti i nadmoći svetosti nad grijehom/nečistoćom. Ovo nesumnjivo ukazuje na ostvarenje Božjeg plana otkupljenja za ljudski rod po Kristu.

Svakidašnje i godišnje službe u izraelskom Svetištu bile su u Starom zavjetu tijesno povezane s rješenjem problema grijeha. Umjesto da iz svoje nazočnosti ukloni grešnika, Gospodin ga je očistio da bi sačuvao zavjetni odnos. U svakidašnjim službama grijeh/nečistoća pokajnika bio je prenesen zamjениčkom žrtvom u Svetište i prinositelj je bio pomiren s Bogom. Jednom godišnje došao je kraj svakidašnjem pomirenju uklanjanjem grijeha/nečistoće ispred Boga, tako da je dnevno čišćenje postalo konačno. Na Dan pomirenja Bog je ispitivao čistoću i odanost svojeg naroda. Oni koji su svakog dana održavali odnos vjere s Gospodinom, ostali su sačuvani; oni koji su ga prekršili i odbacili, zauvijek su bili odvojeni od zajednice Saveza. Bog se pokazao kao Bog pun ljubavi i moći, sposoban da spasi i nadvlada sile zla. Tako je Stari zavjet žrtvenim sustavom prikazao sjene i slike plana izbavljenja usredotočenog na mesijanskog Otkupitelja koji treba doći.

II. Kristovo svećeništvo u Novome zavjetu

A. Ograničenja tipskog sustava

Ovo istraživanje tipološkog ispunjenja žrtvenog sustava u Kristu usredotočili smo na Poslancu Hebrejima i Otkrivenje. No budući da žrtveno tumačenje Kristove smrti nalazimo u čitavom Novome zavjetu, istražiti ćemo i druge tekstove. Tipski sustav ima ozbiljna ograničenja, a njihovo prepoznavanje nije samo fenomen Novoga zavjeta. Psalmist je znao da se ljudi ne mogu sami izbaviti ni platiti cijenu za svoj život (Ps 49,8). Samo je Bog mogao platiti otkup (r. 15 – Ru). Žrtva je bila samo izraz skrušenog srca koje je tražilo oprost od Boga (Ps 51,18-21). Stari zavjet je ukazivao na vrijeme kad će se ova ograničenja ukloniti savršenom žrtvom Sluge Gospodnjeg (Iz 52,3-53,12), opisanog kao savršeno Janje koje je umrlo pobjedonosno žrtvenom smrću (r. 11).

Novi zavjet nabraja ograničenja starog sustava da bi istaknuo veličinu novoga. Tako u Hebrejima Savez s Izraelom vidi s vremenski ograničenom funkcijom (Heb 8,7-13). Izraelsko Svetište bilo je samo sjena, tip, kopija izvornog Svetišta na Nebu, a ne pravo (rr. 33.2.5). Levitsko svećenstvo nije bilo dovoljno jer nije moglo osigurati savršenstvo (Heb 7,11), nije moglo riješiti problem grijeha. Slikovito rečeno, levitsko svećenstvo moglo je samo glumiti stvarnu svećeničku službu Krista koji je svojom žrtvom i posredovanjem jedini “uništio grijeh” (Heb 9,26; 10,4).

B. Nadmoćnost novog reda

Pastoralna briga u Poslanici Hebrejima izražena je tumačenjem i opominjanjem. Čini se da je vjera onih kojima je bila upućena oslabjela tako da su se ponovno vratili na židovsku vjeru i način života. Pisac Hebrejima poziva ih da ostanu vjerni onome što su jednog prihvatili (Heb 3,13.14; 4,1; 12,12.13). U cijeloj Poslanici pisac ističe nadmoćnost Kristovog djela nad obrednim, žrtvenim sustavom naglašavajući njegovu nemoć da očisti grijeh i potrebu za stalnim ponavljanjem njegovih službi nasuprot jednom zauvijek prinesenoj Kristovoj žrtvi koja je “uništila grijeh” (Heb 9,26). U Hebrejima je uspoređen stari i novi poredak da bismo vidjeli kako je u Kristu došlo do novog i nadmoćnijeg izlaska. Postignuća novog izlaska bolja su od postignuća staroga, a ostvareno otkupljenje je vječno i ne treba ga ponavljati jer su njegovi blagoslovi trajni.

1. Bolji Savez

Novi sustav je zahvaljujući Kristu donio ostvarenje novog Saveza što ga je najavio Jeremija (Jr 31,31-34; Heb 8,8-12). Novi je Savez moćniji od staroga jer je njegov posrednik Sin Božji (Heb 8,6; 9,15). On, ljudskog (Heb 2,5-18) i božanskog podrijetla (Heb 1,1-4), u stanju je povezati Boga i ljude u zajednicu Saveza. On je i žrtva čijom je krvlju Savez potvrđen (Heb 12,24; 9,15-18). Krist je nazvan “jamcem boljega Saveza” (Heb 7,22) jer jamči trajnost novoga Saveza. Suprotnost između dvaju Saveza navodi apostola na raspravu o Svetištima vezanima uz svaki od Saveza (Heb 8,9).

2. Bolje Svetište

a. Nebesko Svetište u Hebrejima. Pisac Poslanice Hebrejima slijedi uzorak iz knjige Izlaska: otkupljenje, Savez i Svetište. Svetište novog Saveza bolje je jer je nebeskog podrijetla (Heb 8,12; 9,24). U tome se Poslanica Hebrejima oslanja na Izlazak 25,9.40, gdje se ukazuje na Božje istinsko nebesko Svetište koje je starije od zemaljskog. Nebesko Svetište služilo je kao uzorak za zemaljsko, pa bismo ga mogli nazvati antitipom, praslalom (Heb 9,24 – JB, grčki *antitypos*). Budući da je Šator sastanka bio kopija originala, on je slabiji i za njega se veli da je “sjena” nebeskog Svetišta. Kao kopija i sjena, zemaljsko Svetište ukazivalo je na nebesko i tako svjedočilo o svojoj prolaznosti (r. 11).

U Hebrejima je nebesko Svetište stvarno; Krist je u njega ušao nakon svojeg uzašašća (Heb 4,14-16; 6,19.20; 9,24; 10,12) i u njemu vrši svećeničku službu (7,27). Krist je za apostola božansko biće koje je na se uzelo ljudsku narav i postalo jedan od nas (2,14), patio je pod pritiskom kušnji (5,7.8), umro na križu (12,2), uzašao na Nebo (4,14) i ušao u nebesku Svetinju (9,24 – JB). Za pisca su sva ova događanja neupitna.

Slijedeći nauk Staroga zavjeta, Poslanica Hebrejima zastupa postojanje pravog Svetišta na Nebu. Ulomci koji naizgled zahtijevaju metaforično tumačenje nebeskog Svetišta, ako se pomno

ispitaju, podupiru doslovno tumačenje. Imenica *ta hagia* (Svetište) u Hebrejima označava Svetište kao cjelinu, a ne jedan od njezina dva dijela. Ovo je posebno vidljivo iz činjenice da se *ta hagia* spominje paralelno sa “šatorom” (*skēnē*; 8,2), što je starozavjetni izraz za Svetište. Osim toga, kad pisac Poslanice Hebrejima govori o Svetinji, rabi *hagia* bez člana; a kad govori o Svetinji nad svetinjama, upotrebljava *hagia hagiōn*. Ovo isticanje zemaljskog Svetišta kao kopije nebeskoga, kao i rasprava o dva odjela u zemaljskome (Heb 9,1-7), pokazuje da je pisac smatrao kako nebesko Svetište ima dvodijelnu strukturu. Međutim, on dalje ne razvija ovu misao jer je glavni apostolov cilj pojasniti da je nebesko Svetište, u kojemu služi Krist, nadmoćnije od zemaljskog. (Vidi Dodatak A.)

b. Nebesko Svetište u Otkrivenju. U Otkrivenju je višeput spomenuto nebesko Svetište. U 14,17 *naos* (hram) je na Nebu; u 11,19 izrazi su mnogo određeniji: “Hram Božji koji se nalazi na nebu.” U 15,5 “hram” i “Šator svjedočanstva” (*skēnē*) uzeti su kao sinonimi, a također se nalazi “u nebu”. U ovoj dvodijelnoj strukturi nalazi se Svetinja s svjetiljkama (4,5) i kadioni žrtvenik (8,3,4), a i Svetinja nad svetinjama s Kovčegom saveza (11,19). Božje prijestolje je u Svetinji (4,2-8; 7,15). Tu se vrši spasenje (7,10) i posredovanje (8,2-4); zbog toga je hram predmet napada zlih sila (13,6). Premda je nebesko Svetište opisano slikovitim jezikom i nazivljem iz zemaljskog Svetišta, Otkrivenje 4 i 5 jasno pokazuje da je zemaljsko Svetište bilo bližda kopija daleko nadmoćnijeg i slavnijeg nebeskog. Na kraju knjige saznajemo da u Novom Jeruzalemu nema hrama (21,22), cijeli je grad Božje Svetište, mjesto gdje On prebiva sa svojim narodom (r. 3; usp. 7,15).

3. Bolje svećeništvo

Srž poruke u Hebrejima jest da “imamo takva velikog svećenika koji sjede s desne strane prijestolja Veličanstva na nebesima” (8,1). Na samom početku Poslanice najavljena je Kristova svećenička služba (1,3); ona se spominje u svakom sljedećem poglavlju do punog tumačenja u 7,1-28.

a. Kristovo i Aronovo svećeništvo. Poslanica Hebrejima pokazuje da je Isus osnovne zahtjeve levitskoga svećeništva zadovoljio mnogo bolje od svećenika po Aronovoj lozi. Tipološko značenje njihova svećeništva u Njemu je našlo antitipsko ispunjenje (ostvarenje).

Zahtjevi za visokog svećenika

Aronovo svećeništvo

1. Mora biti čovjek (Heb 5,1).
2. Mora biti imenovan od Boga (r. 4).
3. Mora suosjećati s grešnicima vladajući sobom (r. 2; *metriopatheō*, “primjereno suosjećati” – JB).

4. Mora imati nešto što će prinositi: životinjsku krv (rr. 1,2).

5. Mora služiti u Svetištu: zemaljskom (Heb 9,1-7).

Kristovo svećeništvo

1. Krist je bio ljudskog (Heb 2,14), ali i božanskog podrijetla (1,1-3).

2. Krista je imenovao Otac (5,5,6).

3. Krist suosjeća (*sympatheō*) s grešnicima (4,15).

4. Krist je prinio samoga sebe (7,27).

5. Krist služi u nebeskom Svetištu (8,2).

b. Kristovo i Melkisedekovo svećeništvo. Dok je Aronovo svećeništvo bilo predlika Kristove svećeničke službe, Novi zavjet ne ostavlja sumnje da će novo svećeništvo ukloniti staro. Stari će Savez biti nadomješten novim Savezom, tipske žrtve bit će nadomještene pravom žrtvom, a levitsko će svećeništvo ustupiti mjesto Melkisedekovu redu (Heb 7,11.12.18.19; 8,13; 10,3-10). Kristovo svećeništvo tako ne samo što je bilo antitip Aronova svećeništva, već i ispunjenje mesijanskog proročanstva iz Psalma 110,4 u svjetlu kojega Poslanica Hebrejima istražuje Postanak 14,17-20. U raspravi o Melkisedekovom svećeništvu prikazana je nadmoć Kristovog svećeništva (Heb 7,1-28).

Događaj opisan u Postanku 14 pruža podatke kojima pokazuje da je Melkisedekovo svećeništvo nadmoćnije od Aronovog. Ovo je prvo prikazano činjenicom da je Abraham dao desetinu Melkisedeku (Heb 7,2.4-6). Drugo, blagoslivljanjem Abrahama Melkisedek se pokazao većim od njega (rr. 6.7). Treće, Melkisedekovo svećeništvo ostaje zauvijek (r. 3). U Poslanici Hebrejima Melkisedek je predlika Kristova svećeništva (r. 3).

Proročanstvo o Isusovom svećeništvu po Melkisedekovu redu pokazuje da je Aronovo svećeništvo bilo prolazno (rr. 11-14), a savršenstvo – odnosno spasenje od grijeha – nije bilo moguće ostvariti po njegovom svećeništvu. To znači da je Bog kanio promijeniti svećenički zakon kako bi omogućio nekome tko nije bio Aronov potomak da postane velikim svećenikom. Kad stigne novi veliki svećenik po Melkisedekovu redu, tipsko će svećeništvo prestati (rr. 15-19). Krist je postao svećenikom ne samo na osnovi rodoslovnih veza, već i božanskom objavom. Njegovo je svećeništvo trajno jer je Njegov život neuništiv.

Isus Krist je jedini pravi svećenički posrednik između Boga i ljudskog roda. Aronovo i Melkisedekovo svećeništvo služe samo kao modeli Kristove djelotvorne službe. “Jer jedan je Bog, jedan je posrednik između Boga i ljudi: čovjek Krist Isus koji daje samog sebe kao otkup mjesto sviju – to što je u svoje vrijeme objavljeno.” (1 Tim 2,5.6)

Nadmoćnost Kristova svećeništva temelji se na božanskoj zakletvi. Ono je nadmoćno i zato što je “neprolazno svećeništvo, jer ostaje zauvijek” (Heb 7,24). Zato je Njegovo svećeništvo nepromjenjivo. Na kraju, Krist je nadmoćniji svećenik jer je bezgrešan i ne mora prinostiti žrtve za svoje vlastite grijeha (rr. 26.27). Svoju službu vrši u potpunosti za druge (r. 25).

4. Bolja krv/žrtva

Ograničenja izraelskog sustava postala su najočitija na području djelotvornosti žrtvenog sustava. Nijedna između svakidašnjih žrtava nije imala snagu ukloniti grijeh i nečistoću, kao ni žrtve na Dan pomirenja (Heb 10,4). Kristova je krv nadmoćnija jer rješava pitanje čovjekove nečistoće (grijeha) i otuđenosti od Boga čišćenjem savjesti (Heb 9,14) i usavršavanjem vjernika (10,14). Ovo savršenstvo trebamo razumjeti kao uklanjanje svih prepreka koje čovjeku priječe pristup Bogu. Isusova krv čisti od grijeha (1 Iv 1,7; Otk 1,5; 7,14) u žrtvi koja je prinesena jedanput zauvijek (Heb 7,27; 10,12).

III. Kristova služba u nebeskom Svetištu

A. Ustoličenje nebeskog Svetišta

Služenje Aronovog svećenstva u Svetinji svakog dana i u Svetinji nad svetinjama jednom godišnje bilo je slika Kristove svećeničke službe, koja je prikazivala dva aspekta Kristovog po-

sredovanja u povijesti spasenja. Tekstove o započinjanju Kristove svećeničke službe u nebeskom Svetištu nalazimo u Danielu, Poslanici Hebrejima i Otkrivenju.

1. Daniel i ustoličenje nebeskog Svetišta

Mesijanska proročanstva zapisana u Danielu 9,24-27 odgovor su na Danielovu molitvu vezanu uz njegov narod i grad Jeruzalem. Proroku je bilo rečeno da je Izrael određeno sedamdeset tjedana milosti. Ovo razdoblje, podijeljeno u sedam tjedana, šezdeset dva tjedna i jedan tjedan, proročko je i, prema načelu proročkog tumačenja dan za godinu, iznosi četiri stotine i devedeset godina. (Vidi Apokalipsa, II. D; Sud, III. B. 1. a.) U ovom proročanstvu najvažniji je dolazak Mesije koji je pomazan nakon šezdeset dva tjedna i umire u sredini sedamdesetoga. Njegovom smrću prijestupu je kraj, zahvaljujući pravednosti koju On uvodi. Kad se proročanstvo ostvari (kad bude stavljen "pečat"), grijehu je kraj, jer je sada dostupan božanski oprost. Zadovoljeno je za bezakonje i pomazana Svetinja nad svetinjama (r. 24; na hrvatskom nije najbolje prevedeno "Sveti nad svetima").

Izraz "sveto nad svetim" u Starome se zavjetu nikad ne odnosi na osobu. Kad se odnosi na Svetinju nad svetinjama, uz sebe uvijek ima član, a to ovdje nije slučaj. Budući da člana nema, izraz se odnosi na Svetinju i/ili predmete koji su s njom povezani. Ideja pomazanja "svetinje nad svetinjama" odgovara pomazanju zemaljskog Svetišta (usp. Izl 30,26-29; 40,9-11). Daniel govori o pomazanju ili posvećenju nebeskog Svetišta kad Krist otpočne svoju svećeničku službu.

Ovo nenadmašno mesijansko proročanstvo proriče posvećenje nebeskog Svetišta služeći se terminologijom rabljenom kod posvećenja zemaljskog Svetišta. Osim toga sama kronologija odvijanja proročanstva ukazuje na ovaj događaj. Ona počinje Mesijinim pomazanjem. Njegova smrt, koja donosi oprost, čini kraj žrtvenom sustavu (Dn 9,27). Na kraju će biti pomazano nebesko Svetište u kojem će Isus vršiti svoju svećeničku službu. Prema ovom proročanstvu sve će se to dogoditi pri kraju sedamdeset proročkih tjedana.

2. Poslanica Hebrejima i ustoličenje nebeskog Svetišta

Poslanica Hebrejima uspoređuje stari izlazak s novim i pokazuje posebno zanimanje za uspostavljanje vjerskih institucija. Posebno je spomenuta uspostava starog Saveza (Heb 9,18-20) i njegovog zemaljskog Svetišta (rr. 1-10,21). Pisac govori i o početku Kristove svećeničke službe u nebeskom Svetištu koja je otvorila put k Bogu (10,20). Glagol *enkainizō* znači "posvetiti, uspostaviti, obnoviti" i u retku 18 opisuje uspostavljanje prvog Saveza (Heb 9,18). Sljedeći tekst koji govori o uspostavljanju Kristove službe u nebeskom Svetištu nalazimo u redcima 11 i 12, u kojima nije uporabljen glagol "uspostaviti", ali je s njim značenjski povezan. *Ta hagia* (Svetište) se ovdje odnosi na čitavo Svetište, a ne samo na Svetinju nad svetinjama (vidi Dodatak A).

Ovdje je opisan Krist kako dolazi, prvi put nakon svojeg uzašašća, u nebesko Svetište nakon što je pribavio vječni otkup. Grčka konstrukcija dvanaestog retka pokazuje da je Krist prvo osigurao otkup, a onda ušao u Svetište. Krist je na križu pribavio otkup; u nebeskom Svetištu primjenjuje blagoslove svojeg otkupiteljskog djela na one koji se za svoje grijehе kaju i vjeruju. Kao u stara vremena, pristupu u Svetište prethodio je žrtveni čin otkupa. U dvanaestom retku Kristova krv uspoređena je s krvlju "jaraca i junaca", što se činilo prigodom ustoličenja zemaljskog Svetišta. Kristova krv omogućuje početak Njegove velikosvećeničke službe.

Budući da je nebesko Svetište postojalo prije zemaljskog, nije se toliko radilo o uspostavljanju Svetišta, koliko o uspostavljanju Kristove službe. Bog je ranije praštao ljudima na osnovi buduće Kristove smrti i svećeništva (Rim 3,25; Heb 9,15). Nakon Njegova uzašašća oprost se zasnivao na dovršenoj žrtvi. Ovo ustanovljenje označilo je početak primjene Kristovih zasluga Njegovog već prošlog života i pomirbene smrti.

3. Otkrivenje i ustoličenje nebeskog Svetišta

Prizor opisan u Otkrivenju 4 i 5 događa se na Nebu (4,1); mjesto je nebesko Svetište. Tu je Božje prijestolje (4,2) i svijećnjak sa sedam krakova (4,5); spomenute su posude pune kâda (5,8) i prisutno je Janje (5,6). Jedan od ciljeva ovog viđenja jest osvijetliti ustoličenje Krista kao Kralja i Velikog svećenika u nebeskom Svetištu. U prvom viđenju uzvišenoga Gospodina (Otk 1,12-16) Krist je opisan kao Veliki svećenik (r. 13; usp. Izl 28,4) koji hoda između sedam svijećnjaka. Opisane su i kao Kralj koji sjedi s Ocem na prijestolju (3,21).

U Otkrivenju 5 Gospodin sjedi na svojem prijestolju sa svitkom u desnici, koji nitko ne može otvoriti (rr. 1-4). Božje prijestolje okruženo je Njegovim nebeskim vijećem i anđeoskim vojskama. Tada se pojavljuje "Lav iz Judina plemena, Davidov Izdanak" (r. 5; usp. Iz 11,1). On je ovdje opisan kao zaklano janje, jer unatoč tome što je uzvišeni Gospodin, Njegova žrtva ostaje djelotvornom (r. 6). On je dostojan da preuzme položaj kralja i svećenika u nebeskom Svetištu jer je umro da plati otkup za svijet (rr. 9.12). Okružen hvalospjevima nebeskih bića, Sin je ustoličen kao Kralj i Veliki svećenik. Od tog trenutka u Otkrivenju je Janje poistovječeno s Bogom na Njegovom prijestolju (vidi 22,3).

B. Kristova posrednička služba: Svakidašnje službe

1. Posredovanje i svakidašnje službe

U Poslanici Hebrejima Krist sjedi zdesna Bogu (10,12.13), a Njegovo posredničko djelo opisano je u okviru svakidašnjih službi u zemaljskom Svetištu (7,27; 10,11). On je ušao u nebesko Svetište gdje služi u prilog svojem narodu (6,20; 9,24). Po svojem je uzašašću počeo vršiti tipičnu funkciju svakidašnjih službi u zemaljskom Svetištu. Pavao je razumio da je to Kristovo svećeničko djelo posredovanja (Rim 8,34; 1 Tim 2,5). Daniel je vidio Mesiju, Zapovjednika Vojske (usp. Još 5,13-15), kako vrši svakidašnju službu (*tāmīd*) u nebeskom Svetištu (Dn 8,11.12).

U Otkrivenju svaki ciklus viđenja počinje prizorom Svetišta. Tri prizora zaslužuju da ih ovdje spomenemo. Prvi je uvod u poruke upućene sedmerim crkvama (Otk 1,10-20). Ivanu se uzvišeni Krist pokazuje kao Veliki svećenik što hoda između sedam svijećnjaka koji prikazuju sedam crkava. Svojom službom za crkve Krist tješi i hrabri vjernike. Spominjanje svijećnjaka ukazuje na službu u Svetinji. Drugi prizor Svetišta, o kojemu smo već govorili, uvod je u ciklus od sedam pečata (4,5) i opisuje Kristovo ustoličenje kao Kralja i Velikog svećenika. Treći prizor služi kao uvod u sedam truba (8,2-5). Ovdje Ivan vidi drugog anđela kako služi pred kadionim žrtvenikom u Svetinji nebeskog Svetišta (r. 3). Ovaj je anđeo vjerojatno Krist jer, prema Izlasku 30,7.8, odgovornost za prinošenje kâda na žrtveniku pripada isključivo velikom svećeniku. Pred kadionicom anđeo posreduje u prilog molitava svetih, miješajući ih s kâdom koji stavlja na žeravicu na žrtveniku (Otk 8,3). Ovo je opis Kristove stalne službe

u nebeskom Svetištu, kojom za pokajane grešnike prinosi svoj bezgrešni život i pomirbenu smrt, simboliziranu slatkim mirisom káda.

2. Specifični elementi Kristovog posredovanja

Kristovo djelo obuhvaća više nego samo Njegovu službu za ljudski rod. Svojom smrću On je pomirio s Bogom “sve što je na zemlji ili na nebu” (Kol 1,20). Ovo će kozmičko pomirenje biti dovršeno na kraju velike borbe, prije uništenja zlih sila, kad će svako stvorenje na Nebu i na Zemlji “priznati: ‘Isus Krist jest Gospodin!’ na slavu Boga Oca” (Fil 2,10.11). U međuvremenu Bog po Kristu čuva svemir i održava ga (Kol 1,17; Heb 1,3).

Bog se na jedinstven način otkrio u Kristu (Iv 1,14). On govori preko Božjeg Sina (Heb 1,2) i otkriva svoju volju kršćanskoj zajednici (Heb 12,23). Njegove riječi uzimaju i oblik blagoslova. Bog je blagoslovio vjernike “svakim duhovnim blagoslovom na nebesima u Kristu” (Ef 1,3; usp. Gal 3,14).

Zahvaljujući Kristovoj žrtvenoj smrti, ljudska bića dolaze k Bogu i imaju trajni pristup k Njemu (Ef 2,18; 1 Pt 3,18). Krist se pojavio pred Bogom u nebeskom Svetištu kao naš preteča; stoga slobodno pristupamo Bogu puni povjerenja (Ef 3,12; Heb 10,20).

U Kristu je Bog oprostio čovječanstvu (Ef 4,32). Zahvaljujući Kristu, pokajanje dopire do ljudskog srca (Dj 5,31). Čak i nakon obraćenja grijeh muči kršćane tako da mogu pasti. U takvom slučajevima postoji Zagovornik koji grešnike može zastupati pred Bogom i po kome čovjek može dobiti oprost (1 Iv 2,1.2).

Nečistoća je prirodno stanje ljudskog srca. Da bi se zajednica između Boga i ljudskog roda mogla obnoviti, potrebno je čišćenje. Ovo je čišćenje potrebno kad god vjernik sagriješi (Heb 9,14); ono je dostupno zahvaljujući Kristu (1 Iv 1,9). Vjernici su posvećeni Kristovom krvlju (Heb 10,29), ali Krist i dalje utvrđuje njihova srca u svetosti (1 Sol 3,13). Oni su, kao i stari Izrael, pozvani da budu sveti jer je Bog svet (1 Pt 1,15.16). No ova svetost dolazi do kršćana preko Kristovog djelovanja u nebeskom Svetištu.

Kršćanima je neprekidno potrebno milosrđe i milost (Heb 4,16). Upravo zbog Kristovog djelovanja kao svećenika, vjernici mogu pristupati “s pouzdanjem k prijestolju milosti” da prime ove blagoslove. Svećenici su pristupali k Bogu kad su vršili službu. Kršćani sada imaju istu prednost po Kristu koji preko ovih blagoslova prenosi Božju ljubav.

Po Kristu Bog čisti one koji vjeruju, da bi Mu mogli služiti (Heb 9,14). Kao Veliki svećenik Krist je uvijek spreman pružiti pomoć onima koji su u kušnji (Heb 2,18). Silu da nadvladaju dobivaju preko Krista koji ih oprema svime što je potrebno da vrše Božju volju, djelujući u njima da čine ono što je ugodno Bogu (Ef 2,10; Heb 13,20.21). Zahvaljujući Janjetovoj krvi, oni mogu pobjediti zlo (Otk 12,11). Preko Krista Njegovi sljedbenici primaju Duha koji ih osposobljava da budu pobjednici nad grešnom naravi i poslušni Božjem Zakonu (Rim 8,2-4.9.14).

Otkrivenje opisuje Krista kao posrednika koji molitve svetih iznosi pred Boga (8,2-4). Isus je svojim učenicima rekao da svoje molitve iznose Bogu u Njegovo ime i potvrdio da će ih Bog čuti i uslišati (Iv 16,23.24). Uzvišeni Gospodin jedina je komunikacija između Boga i vjernika. Svaki element kršćaninova iskustva dobiva se Kristovim posredovanjem koji živi da posreduje za one koji po Njemu pristupaju Bogu. Ovaj će aspekt Kristove službe trajati dotle dok zbog svojeg drugog dolaska ne napusti nebesko Svetište.

C. Kristovo djelo suda: Dan pomirenja

1. Dan pomirenja u Poslanici Hebrejima

U Poslanici Hebrejima nalazimo jasne tekstove o izraelskom Danu pomirenja. U Hebrejima 9,25.26 i 10,1-10 Kristova je žrtva uspoređena sa žrtvama koje su se prinobile tog dana. Tu je Kristova žrtva opisana kao neponovljiva, a Njegova krv nadmoćnija od žrtava koje je veliki svećenik prinosiso u zemaljskom Svetištu na Dan pomirenja. Krist se ne mora mnogo puta prinosisi (9,25), jer se prinio “jedanput zauvijek” (10,10.11). Ovdje pisac ne uspoređuje službu velikog svećenika u Svetinji nad svetinjama s Kristovim djelovanjem u nebeskom Svetištu, već djelotvornost Kristove krvi i ograničenu funkciju životinjske krvi u starom sustavu. Svrha tekstova o Danu pomirenja u Hebrejima jest pokazati nadmoćnost žrtve našega Gospodina.

Hebrejima 9,23 značajan je tekst u raspravi o tipološkom značenju Dana pomirenja. Biblijski su znanstvenici bili iznenađeni tvrdnjom da se nebeske stvarnosti trebaju očistiti. Međutim, nije teško protumačiti ovaj ulomak kad shvatimo da se on odnosi na Dan pomirenja. Ovdje je jasno naznačeno da Krist u nebeskom Svetištu obavlja djelo čišćenja koje je tipološki identično djelu koje je veliki svećenik na Dan pomirenja obavljao u zemaljskom Svetištu. Ovaj tekst ne kaže da to čišćenje nastupa neposredno nakon Kristova uzašašća, već da je i nebeskom Svetištu potrebno čišćenje. Pisac ne razvija ovu tipologiju niti raspravlja o vremenskom čimbeniku. Pa ipak je tipološka veza značajna jer priznaje da Kristovo djelo posredovanja obuhvaća teološki sadržaj godišnjih službi u izraelskom Svetištu. Osim toga, kontekst pokazuje da je čišćenje nebeskog Svetišta povezano s Kristovom smrću na križu kao nositelja grijeha (rr. 26.28) i s Njegovim djelovanjem pred Ocem za svoj narod (r. 25).

2. Dan pomirenja u Danielu

Isticanjem čišćenja, suda i opravdanja, Danielova apokaliptička viđenja projiciraju sliku Dana pomirenja na sam kraj zemaljske povijesti. Čišćenje je izravno povezano s nebeskim Svetištem i djelovanjem Mesije kao kralja i svećenika. Viđenja spominju i vrijeme, pa je čitatelju moguće odrediti poseban trenutak u povijesti spasenja kad će Mesija otpočeti svoje djelo konačnog čišćenja, suda i opravdanja u Božjim nebeskim dvorovima.

a. Daniel 8,13.14: Dan pomirenja. U Danielu 8,13.14 – dijelu viđenja koje počinje s prvim retkom – prorok rabi jezik izraelskog Svetišta da opiše djelovanje maloga roga i djelo Zapovjednika Vojske, Krista, u nebeskom Svetištu. Time je uspostavio lingvističku i teološku vezu između ovog ulomka i Levitskog zakonika. Simboli kojima prikazuje političke sile jesu ovan i jarac (rr. 20.21), čiste životinje koje su se prinobile na žrtvu. Riječ “rog” ima kultno značenje (usp. Lev 4,7) kao i “istina” (Dn 8,12; usp. Mal 2,6) i “opačina” ili “prijestup” (Dn 8,12; Lev 16,16). Za Svetište pisac rabi nekoliko izraza: *mākōn* (mjesto, Dn 8,11: odnosi se na Božje zemaljsko [Iz 4,5] i nebesko Svetište [1 Kr 8,39]), *miqdāš* i *qōdeš* (Svetište, Dn 8,11.13). U kontekstu Šatora sastanka riječ “vojska” odnosi se na levitsku stražu (Br 4,3.23). Glagol “oduze” (Dn 8,11) rabljen je i u Levitskom zakoniku i označava uklanjanje dijelova žrtve koji su pripadali Bogu (usp. Lev 4,10). Nebeska bića u Danielu 8,13 su “sveci”, što je još jedna veza s terminologijom vezanom uz Svetište. *Tāmīd*, “svagdašnja” (u našim je prijevodima suvišna

riječ "žrtva"), označava svakidašnje djelo koje je svećenik obavljao u Svetinji. Budući da je "Zapovjednik Vojske" nebesko biće (usp. Jš 5,14), Svetište u Danielu 9-14 mora biti nebesko.

Ovo je viđenje prije svega zaokupljeno ponašanjem malog roga prema Svetištu i svećeničkom djelovanju Zapovjednika (rr. 11.12; u drugim hrvatskim prijevodima "Knez"). On napada nebeske vojske, pobjeđuje ih (r. 10) i cilj mu je obaranje Zapovjednika i Svetišta. Ovaj je duhovni napad opisan vojnim terminima. Zapovjedniku oduzima *tāmīd* i ruši i razara temelj/mjesto Svetišta. A onda, u duhu pobune/prijetupa/opačine (r. 12) mali rog postavlja svoje snage da nadziru *tāmīd*. Ova protubožja sila zamračuje "istinu" povezanu sa Svetištem (usp. Dn 7,25). Kulski jezik kojim se Daniel služi jasno pokazuje da mali rog ne razara Svetište; napadom ga samo oskvrnjuje (usp. Dn 11,31), ali ne uništava. Sila malog roga postupa prema Svetištu kao običnom mjestu. Mali rog na neki način djeluje na Zapovjednikov *tāmīd* ili stalno posredovanje u Svetinji. Ometanje posredničkog djelovanja Zapovjednika u Svetinji nad svetinjama od strane malog roga obrađeno je u Danielu 8,13.14. Ovdje nailazimo na dvije teškoće: na značenje riječi *nišdaq*, o kojoj se puno raspravlja, i dužini 2300 dana.

(1) *Značenje riječi nišdaq u Danielu 8,14.* Glagol *nišdaq* preveden je na više načina: Svetište će biti "očišćeno", "obnovljeno", "ponovno posvećeno", "vraćeno u prvotno stanje" ili "pokazati se pobjedonosnim". Dva elementa otežavaju odluku kako prevesti ovaj glagol: (a) Glagolski oblik koji je Daniel uporabio ne nalazimo nigdje u Starome zavjetu; (b) ovaj glagol se samo na ovom mjestu odnosi na materijalnu strukturu. Međutim, ovaj problem nije nerješiv. Primarno, korijen *šadaq* ima pravno značenje i opisuje uspostavu legalnih prava osobe koja je lažno optužena za neki zločin (Ps 7,9; 9,5; Iz 50,8.9). Pravedni su proglašeni nevinima, a tužitelji osuđeni (2 Ljet 6,23; Pnz 25,1). Ova pravna uporaba uključuje misao o spasenju. Božja pravednost je Njegovo spasiteljsko djelovanje za svoj narod (Ps 98, 2-9; Iz 1,27.28). Pravednost kao spasenje podrazumijeva uništenje tlačitelja i dovodi do obnove sklada i reda (vidi Ps 71,2-4; Iz 1,27.28).

Korijen *šadaq* tijesno je vezan uz službe u Svetištu. Prema Levitskom zakoniku, da bi se pristupilo Svetištu, bila je potrebna "čistoća" ostvarena pomirenjem. U Psalmima se tražila "pravednost" (*šadaqah*), primljena kao dar iz Svetišta (24,3-5). Pravedni su bili ne samo oni koji su ostali vjerni Gospodinu (Ps 13,2-4), već i oni kojima su bili oprošteni grijesi (32,1.2.11). Riječ "pravednost" opisuje vrata hrama (118,19), odjeću svećenika (132,9) i žrtve prinesene Gospodinu (4,6; 51,21). Korijen *šadaq* rabi se i kao sinonim za čistoću (Job 4,17; 17,9; Ps 18,21). Ovo značenje ilustrira tekst u Izaiji 53,11: "Sluga moj pravedni [Mesija] opravdat će mnoge [*šadaq*, proglasiti pravednima] i krivicu njihovu na sebe uzeti." Ovi mnogi proglašeni su pravednima ne zato što su bili pravedni ili čisti, već zato što je Sluga uklonio njihov grijeh, njihovu nečistoću, sam je ponijevši. Prema tome, biti proglašen pravednim od strane Boga isto je što i biti očišćen od grijeha.

Prema Danielu 8,14 uplitanje malog roga u svakidašnju Kristovu svećeničku službu u nebeskom Svetištu završit će čišćenjem/opravljanjem Svetišta. *Nišdaq* Svetišta odrazit će se na Svetištu i Bogu i Njegovom narodu koji će tada biti opravdan. Samo tako bogat korijen kao što je *šadaq* mogao je izraziti i čišćenje i opravdanje kombiniranjem pravnih i otkupiteljskih elemenata u konceptu Svetišta i dovesti do rješenja problema grijeha.

Prema Danielu, u jednom trenutku tijekom tog eshatološkog dana pomirenja riješit će se oskvrnjenje Mesijinog svećeničkog djela koje je počinio mali rog njegovim uništenjem. U Starom se zavjetu oskvrnuće Svetišta rješavalo istrebljenjem grešnika, a ne pomirenjem preko žrtve (Jr

51,11; Ez 7,22; 25,3). Smrtna kazna bila je dosuđena svakom Izraelcu koji bi oskrvnuo Svetište (Ez 23,39.46-49) ili žrtvu (Lev 19,8). Rješenje bi došlo, recimo to tako, smrću krivca. Daniel primjenjuje isto pravno načelo na silu malog roga koja oskrvnuje. Posljedice njegovih zlih djela bit će poništene snažnim očitovanjem Božje svetosti i pravednosti na kraju eshatološkog dana pomirenja. To dovodi do istrebljenja malog roga. No ovaj eshatološki dan pomirenja obuhvaća više od uništenja ove zle sile.

(2) *Dvije tisuće i tri stotine večeri-jutara*: Vremenski okvir opravdanja nalazimo u izrazu “dvije tisuće i tri stotine večeri i jutara”. Izrazom “večeri-jutara” u Postanku 1 opisani su dani tjedna stvaranja. U službi u Svetišću za određene aktivnosti rečeno je da se obavljaju uvečer i ujutro, odnosno svakog dana (Izl 27,20.21; Lev 24,2.3). Dvije tisuće i tri stotine večeri-jutara znače razdoblje od toliko proročkih dana, koji prema načelu dan za godinu čine isto toliko godina, odnosno razdoblje od dvije tisuće i tri stotine godina. (Vidi BP v. 12. 2004 - Sud, III. B. 1. 1; BP v. 13. 2005 - Ostatok/Trojica anđela, V. B.)

Početak ovog proročkog razdoblja nagoviješten je u Danielu 8,13 i možemo ga prevesti ovako: “Dokle ovo viđenje, svakidašnje/stalno, i prijestup koji užasava, Svetište i Vojsku čini predmetom gaženja?” Ovaj doslovni prijevod odvaja imenicu “viđenje” od “svakidašnje”. U većini prijevoda nalazi se izraz “viđenje o svakidašnjoj”, čime pitanje ograničava na razdoblje aktivnosti maloga roga. No hebrejski to ne dopušta. Prva je imenica u stanju odvojenosti (ima član i duge suglasnike), što ukazuje na to da iza nje treba staviti zarez. Izraz *hāzōn* u prvom i drugom retku odnosi se na viđenje različitih životinja. Pitanje u trinaestom retku odnosi se na vrijeme dovršenja viđenja iz redaka 1-12: naglasak je na kraju viđenja i onome što slijedi.

Budući da 2300 dana/godina počinje tijekom aktivnosti ovna, odnosno od vremena medijskog i perzijskog kraljevstva (r. 20), viđenje će obuhvatiti vrijeme od tog razdoblja do početka čišćenja nebeskog Svetišća. Određeniji datum početka 2300 godina pruža nam veza između Daniela 8 i 9. Između ova dva poglavlja postoje jasne terminološke veze. U 9,23 Gabriel kaže proroku: “Razumij viđenje.” Izraz za “viđenje” (*mar’eh*) isti je onaj koji nalazimo u 8,26.27, a odnosi se na “viđenje o večerima i jutrima”, dio *hāzōna* (viđenja) iz osmog poglavlja koje govori o tom vremenskom razdoblju. Gabriel je Danielu protumačio viđenje, ali nije objasnio dio koji se tiče 2300 godina. Na kraju osmog poglavlja Daniel kaže da nije razumio *mar’eh*, “viđenje” o vremenskom razdoblju. U oba poglavlja nalazimo glagol “razumjeti” (Dn 8,23-27; 9,22.23) i oba se tiču Svetišća. U 9,24 Svetište je posvećeno i počinje njegova služba, dok se u 8,14 to isto Svetište čisti. Ovi odnosi povezuju vrijeme proročanstva o sedamdeset tjedana s 2300 godina. Glagol “određeno” u 9,24 također znači “odsječeno”, kako je to vidljivo u hebrejskoj Mišni i u tekstovima nađenim u Ugaritu (1300 pr. Kr.). Ovo pokazuje da je 490 godina “odsječeno” od 2300 godina. Četiri stotine i devedeset godina počinju 457. pr. Kr. Artakserkskim proglasom da se izgradi Jeruzalem; ovaj je proglas ujedno početna točka računanja 2300 godina. Kraj ovog razdoblja pada u jesen 1844. Tada će se Svetište očistiti/opravdati. U to će određeno vrijeme unutar povijesti spasenja Krist započeti drugu fazu svojeg posredovanja u nebeskom Svetišću, kako je opisano u Hebrejima 9,23.

b. Daniel 7: Sud. Daniel 7 sadrži važan prizor suda koji je paralelan dijelu o Svetišću u 8,13.14. U ovom prizoru nalazimo početak suđenja (rr. 9.10), njegov kraj (rr. 13.14) i kratko tumačenje (rr. 26.27; vidi BP v. 12. 2004 - Sud, III. B. 1. a).

Pravilno razumijevanje funkcije i svrhe ovog suda zahtijeva jasno određivanje njegovog mjesta u redosljedu događaja u ovom viđenju. Daniel je vidio četiri zvijeri: jednu sličnu lavu

(r. 4), drugu sličnu medvjedu (r. 5), treću sličnu risu (r. 6) i četvrtu, bezimenu, s deset rogova (r. 7). Daniel je vidio još jedan rog koji se pojavio i iščupao tri od deset rogova. Ovaj mali rog govorio je protiv Boga, progonio svece tri i pol vremena ($360 \times 3 = 1260$ dana/godina) i promijenio ili pokušao promijeniti zakon i blagdane (r. 25). Prizor suda prikazan je u trenutku kad mali rog izgovara hule protiv Boga (rr. 11.25); njegovo proganjanje svetih već je trajalo tri i pol vremena. Na suđenju mali rog gubi vlast i biva uništen. Nakon toga Sin Čovječji i sveti primaju Božje vječno kraljevstvo (r. 27). Do suda opisanog u Danielu 7 dolazi ubrzo nakon tri i pol vremena, ali prije uništenja malog roga i uspostavljanja vječnog Božjeg kraljevstva.

Prizor suda nesumnjivo se odvija na Nebu. U njemu sudjeluje Bog sa svojim vijećem. Prisutne su i tisuće Njegovih vjesnika koji Mu služe i prisustvuju suđenju. Time je istaknuta kozmička narav ovog suda.

Više elemenata u ovome viđenju ukazuje na to da je ovo suđenje istražno, a ne izvršno. Spominjanje knjiga (r. 10) snažan je pokazatelj njegove istražne naravi. "Knjige" sadrže izvještaje o životu onih kojima se sudi, koji osobno nisu prisutni, ali čiji su životni izvještaji dostupni. U Starome zavjetu nalazimo više tekstova o nebeskim knjigama, a svi su povezani s Božjim narodom (vidi Ps 69,29; Dn 12,1). Knjige u Danielovu prizoru suda (vidi Sud, III. B. 1. c) sadrže izvještaje o životu Božjih slugu. Sud ih ispituje i odlučuje u njihovu korist (Dn 7,22). Sud ih opravdava pred svemirom i oni sada mogu primiti kraljevstvo. Ovo tumačenje potvrđuje usporedni prizor suda u Danielu 12,1.2, u kojem Mihael prima kraljevstvo nakon poraza i uništenja neprijatelja sa sjevera (Dn 11,45). Nakon toga slijedi izbavljenje svetih i uskrsnuće. Uskrsnuli u vječni život imaju imena zapisana "u Knjizi" (Dn 12,1), što je nagovještaj da istražni sud ispituje izvještaje onih koji su umrli s pouzdanjem u Gospodina. Njihova su imena provjerena i zadržana u knjigama, jer su im grijesi izbrisani iz izvještaja.

Suđenje u Danielu 7 ima i narav opravdanja; ono proglašava pravedne dostojnima da baštine Božje kraljevstvo. S obzirom na to da ovo suđenje prate Božja razumna stvorenja, ono opravdava Božju vladavinu, način na koji je postupao s grijehom i spasenjem i Njegove postupke pred čitavim svemirom. Mali rog na suđenju ne prolazi blagonaklono kao sveti; on je osuđen. Prema biblijskom razumijevanju sudskog postupka, nevina osoba, lažno optužena za zločin, odlazila je u hram tražeći od Gospodina da joj presudi i da je opravda (Ps 7,9.10; 26,1.2). Opravdanje pravednika potvrdilo je zloću pokvarenog tužitelja (Ps 35,1; Zah 3,1-4); da bi mu se vratila čast, trebalo je onemogućiti, osuditi i lišiti vlasti onoga koji je uzrokovao poremećaj. Situacija malog roga u Danielu 7 pokazuje ovaj slijed sudskog postupka.

c. Značenje čišćenja/opravljanja Svetišta u Danielu. Postoji očita veza između sudskog prizora u Danielu 7 i dijela koji se odnosi na nebesko Svetište u Danielu 8,13.14. Oba ulomka paralelno opisuju povijest svijeta od prorokova vremena do vremena svršetka. Svako poglavlje dodaje nove elemente, osvjetljavajući narav velike borbe i posebnih događaja u okviru povijesti spasenja. Istražni sud i čišćenje Svetišta uzajamno se nadopunjuju, obogaćujući naše razumijevanje Kristovog djela posredovanja u nebeskom Svetištu kratko vrijeme prije drugog dolaska. Danielova knjiga usmjerena je na vrijeme konačnog spasenja Božjeg naroda. Oni su već sveci Svevišnjeg, primili su blagoslove Kristove žrtvene smrti (9,24-27), pa ih On zato može zastupati na nebeskom sudu (7,13.14.18). Opravdanje/čišćenje Svetišta (8,14) čini opravdanje/čišćenje Božjeg naroda konačnim pred svemirom.

Njihovi su grijesi izbrisani iz Božjeg prebivališta i oni nasljeđuju vječno Božje kraljevstvo.

Na Dan pomirenja Bog sudi svojem narodu. Opravdanje/čišćenje Svetišta u Danielu uključuje i sud. Glagol kojim se Daniel služi kad govori o čišćenju Svetišta prvenstveno je pravne naravi, ali je u svojem pravnom i obrednom smislu povezan tako da je svećeničko djelo Kneza moguće protumačiti jurističko-otkupljeničkim izrazima. Ovaj sud prvenstveno želi opravdati Božji narod, kako se to vidi u Danielu 7, gdje dosuđuje pravdu svecima. Božji narod i u najtežim prilikama ostaje potpuno ovisan o Bogu. Sud ispituje izvještaje njihovog života i briše njihove grijeh; istodobno iz knjiga uklanja imena lažnih vjernika (usp. Izl 34,33; Lev 23,29.30). Oni čija su imena sačuvana u knjigama, uključujući i umrle svete, nasljeđuju kraljevstvo (Dn 7,22; 12,1.2). Tako je Svetište očišćeno.

Zapovjednik ili Knez (Dn 8,11) obavlja službu svećenika za Božji narod. Čišćenje Svetišta (r. 14) pokazuje da je uključivanje Svetišta djelotvoran način rješavanja problema grijeha i da prenošenje grijeha u Svetište ni na koji način ne škodi Božjem karakteru. Kozmički sud u Danielu 7 ukazuje upravo na ovu dimenziju Božje brige za vlastiti ugled i za svetost Njegova prebivališta. Do konačnog rješavanja problema grijeha dolazi pred Božjim stvorenjima kojima je dopušteno da otvore i ispituju knjige. Na svršetku ovog procesa sredstvo spasenja, Sin Čovječji biva proglašen kraljem svemira (r. 14). Božji dodir s grijehom je završen; Svetište je očišćeno/opravdano.

3. Dan pomirenja u Otkrivenju

Otkrivenje pokazuje napredovanje Kristovog djela u nebeskom Svetištu. U prvom dijelu knjige nalazimo Isusa kako služi u Svetinji (8,3-5). No u Otkrivenju 11,19 Ivan biva prenesen u Svetinju nad svetinjama nebeskog Svetišta, gdje vidi Kovčeg saveza. Ovo ukazuje na početak druge faze Kristove posredničke službe, službe suda. U Otkrivenju 15,8 saznajemo da je ovo djelo suda završeno: "A hram se napuni dimom od sjaja Božjega i njegove sile i nitko nije mogao ući u hram." (usp. Tuž 3,44) Pojava Kovčega ne samo što ukazuje na prijelaz iz jednog dijela u drugi, već čitatelja podsjeća i na Božji zakon smješten u Kovčegu. Ovaj je Zakon mjerilo po kojemu Bog sudi (usp. Jak 2,8-13). Ovdje se susrećemo s pratipskim danom pomirenja.

a. Istražni sud. Prema Otkrivenju, Krist je uključen u istražni sud. On "ispituje bubreg i srca" i plaća svakome prema njegovim djelima (Otk 2,23). Zato je važno da vjernici čvrsto drže ono što imaju dok On ne dođe (2,25; 3,11). Ako pobijede, njihova imena neće biti izbrisana iz knjige života i Krist će ih priznati pred Ocem i anđelima (3,5). Ovo pokazuje da će neka imena biti izbrisana iz knjige života i da predanost i oslanjanje na Kristovu snagu određuje što će se dogoditi s imenom pojedinca.

Otkrivenje posebnu pozornost posvećuje događajima koji se zbivaju na Zemlji u vrijeme dok se u nebeskom Svetištu odvija čišćenje/opravdanje. Dok Bog na Nebu određuje čije će ime ostati u knjigama, Gospodin na Zemlji objavom vijesti trojice anđela okuplja svoj ostatak (Otk 14,6-11; vidi Trojica anđela, V, B-D). Otkrivenje 14 počinje opisom ostatka (144.000) koji stoji pred Bogom, pobjednika nad zlim silama koje su prijetile njegovom životu (rr. 1-5). Drugi dio poglavlja (rr. 6-11) prikazuje načine kojima se Bog poslužio da prikupi ostatak iz svih naroda i plemena, jezika i pukova (r. 6). Božji vjesnici još jednom naviještaju Njegovo vječno Evanđelje pozivajući ljude da se boje Boga i poklone Stvoritelju jer "je došao čas njegova Suda" (r. 7). Žurnost ove vijesti zasnovana je na činjenici da u nebeskom Svetištu Bog sada donosi sudske odluke. On razdvaja

prave od lažnih štovatelja. Posljednji dio Otkrivenja 14 simbolom žetve opisuje drugi Kristov dolazak (rr. 14-20), pokazujući da istražni sud završava neposredno pred sam dolazak.

Ista je misao iznesena u Otkrivenju 7. Ovdje je prikazan ostatak (144.000), koji je zapečaćen prije izlivanja Božje srdžbe, kako stoji pred Gospodinom o Njegovu dolasku. Pečaćenje je sudski postupak kojim se identificiraju, procjenjuju i čuvaju pripadnici pravog ostatka. Ovu sliku nalazimo i u Ezekielu 9,1-4. Nasuprot idolopoklonicima koji moraju biti uništeni, vjerni ostatak je identificiran i obilježen da bi bio odvojen od nepokajanih prijestupnika Saveza. Otkrivenje 7,9-12 opisuje ovaj ostatak okupljen pred Božjim prijestoljem.

Prije spomenutog pobjedničkog prizora, ostatak, oni koji vrše Božje zapovijedi i ostaju vjerni Božjem savezu, objavljuje suđenje u nebeskom Svetištu (Otk 12,17; 14,12). On poziva preostali Božji narod da prije nego što Krist završi djelo posredovanja iziđe iz Babilona (Otk 18,1-4).

b. Početak suda. Prema Otkrivenju, istražni sud počinje nakon isteka proročkih razdoblja iz Daniela i Otkrivenja. U Otkrivenju 10,6 Ivan čuje kako moćni anđeo objavljuje: "Neće više biti vremena." (JB) Prijevod Kršćanske sadašnjosti riječ *chronos* pogrešno prevodi kao "odlaganje". Otkrivenje 10 poziva se na Daniela 12 u kojemu nalazimo nekoliko proročkih vremenskih razdoblja. Vremenska razdoblja su veoma značajna u Danielu (7,25; 8,14; 9,24; 12,11.13) i Otkrivenju (9,15; 11,3; 12,6). Najduže je razdoblje od 2300 dana/godina iz Daniela 8,14 koje završava 1844. godine. Anđeo u Otkrivenju 10,6 tvrdi da su se sva ova proročka razdoblja ispunila. Samo je još konačno ostvarenje spasenja budući događaj (r. 7). U ovom je kontekstu Ivanu, kao predstavniku Božjeg ostatka, rečeno: "Treba ti ponovno proricati o mnogim pucima, narodima, jezicima i kraljevima." (r. 11) Ovo je ista zadaća kao i trojice anđela u Otkrivenju 14,6-11.

Naviještanje vijesti trojice anđela djelo je izgradnje i obnove, kako to pokazuje Otkrivenje 11,1; tu je Ivanu rečeno da "izmjeri hram Božji, žrtvenik i klanjaoce u njemu". Simbolizam ukazuje na Dan pomirenja budući da se samo tog dana vršilo čišćenje hrama, žrtvenika i naroda (Lev 16). No ovdje se mjere nakon čišćenja. Glagol "izmjeriti" ukazuje na postupak ocjenjivanja (usp. Mt 7,2) i može imati značenje suđenja. Stoga Otkrivenje 11,1 pokazuje što se događa na Nebu. Mjerenje može sadržavati i misao očuvanja (2 Sam 8,2) i obnove ili ponovnog zidanja (Ez 41,13.15; Zah 2,2-8). Ova druga mogućnost ukazivala bi na to da se Svetište koje se mjeri ili ocjenjuje na Nebu istodobno obnavlja na Zemlji; time se uspostavlja veza između onoga što se zbiva na Nebu i posljedica koje to ima po Zemlju. Ovo djelo obnove nagoviješteno je nalogom "treba ti ponovno proricati" (Otk 10,11). Potrebna je obnova istine o Svetištu i Kristovoj službi na Zemlji jer je "Zvijer" tijekom 1260 dana/godina napadala Božje Svetište (Otk 13,5.6; usp. Dn 7,25; 8,12). Osim toga, Zmaj koji sebe predstavlja kao zakoniti predmet štovanja nasuprot Stvoritelju, namjerava prevariti cijelu Zemlju.

c. Posljedice istražnog suda. Istražni sud koji se odvija na Nebu i objavljuje u okviru Evanđelja, ima više ciljeva, a svi su povezani s danom pomirenja. Ovaj sud opravdava Božji narod i bez ikakve sumnje pokazuje da je opran u Janjetovoj krvi (Otk 7,14). Taj je narod sačuvao svog zavjetni odnos sa Spasiteljem. Zato će ući u Božji hram na Nebu gdje će Mu služiti (r. 15). U isto vrijeme opravdanje Božjeg naroda dovodi do osude Božjih neprijatelja. U Otkrivenju 18,20 zapisano je: "Jer je Bog zaštitio vaše pravo osuđujući njega [Babilon]!" Opravdanje Božjeg naroda osuđuje zle sile; to je vrijeme kad Bog sudi i osvećuje krv mučenika (Otk 6,10).

Prije svega, istražni sud opravdava samoga Boga. Ovaj sud analizira puno značenje križa i zaključuje da je Bog milosrdan, pravedan i svet. Pokazalo se da su svi Njegovi sudski postupci pravedni (Otk 15,4) i otkupljeni kliču: "Pravedni su i ispravni tvoji putovi!" (r. 3) Stanovnici Neba slave Gospodina riječima: "Aleluja! Spasenje, slava i moć pripadaju našem Bogu, jer su istiniti i pravedni njegovi sudovi!" (Otk 19,1.2; vidi 11,16-18).

Na kraju recimo da istražni sud vodi do čišćenja svemira. Kada Krist dođe po drugi put, Božji će narod uzici sa Zemlje i doći pred Boga na nebesima (Otk 7,9; 14,1), dok njegove neprijatelje stiže propast (Otk 19,19-21). Ostao je samo Zmaj koji će tisuću godina lutati ovim opustošenim planetom (Otk 20,1-3; vidi Milenij, I. C). Konačno je pravi Azazel prikazan u svojoj zloći; pravi je začetnik grijeha raskrinkan pred svemirom i proglašen odgovornim za grijeh. Tipski jarac Azazel nalazi svoj antitip u Zmaju koji je ostavljen sam u divljini opustošenog planeta.

Nakon milenija dolazi izvršna faza suda. Sotona i zli, koji uskršavaju na kraju tisućljeća, dolaze pred Boga da čuju svoju presudu (rr. 11.12). Još jednom se otvaraju knjige i analizira njihov život. A onda grijeh i grešnici, zajedno sa začetnikom i poticateljem grijeha, bivaju uklonjeni iz svemira. Čišćenje koje je otpočelo u Božjem Svetištu doseže kozmičke razmjere. (Vidi BP v. 12. 2004 Sud, III. B. 3.)

D. Sažetak

Kristovo posredničko djelo u nebeskom Svetištu bogato je dokumentiran biblijski nauk. Prigodom svojeg uzašašća Krist je otpočeo svećeničku službu primjenjujući na vjernike zasluge svoje posredničke smrti na križu. Kristovo je djelo imalo dva aspekta. Prvi je prikazan svakidašnjim službama u zemaljskom Svetištu i otpočeo je uzašašćem. U njemu Krist posreduje u prenošenju Božje velike milosti svojem narodu kojega zagovara pred Bogom. Drugi aspekt Kristova svećeništva prikazan je djelovanjem velikog svećenika u Svetinji nad svetinjama na Dan pomirenja. O ovoj dimenziji Kristove službe govori Poslanica Hebrejima; Otkrivenje prikazuje Isusa kako vrši službu u oba dijela, a Daniel smješta početak antitipskog dana pomirenja u poseban trenutak u povijesti spasenja, na kraju 2300 dana/godina, u 1844. godinu. Ovaj aspekt Kristova rada znači razvitak Njegove posredničke službe i nije kraj Njegove svakidašnje službe zagovaranja i posredovanja. U ovoj drugoj fazi započelo je pravno-otkupiteljsko-eshatološko djelovanje, uz vršenje velikosvećeničke službe.

Druga faza Kristove službe znači dovršetak Njegovog djela opravdanja, suda i čišćenja svemira od grijeha, grešnika i Sotone. Bog u Kristu preuzima odgovornost za grijeh svojeg naroda. Svaki priznati grijeh koji se nađe u nebeskom izvještaju pripisuje se Božjem Sinu. No ovaj proces mora prestati ili problem grijeha neće nikad biti potpuno riješen. U jednom trenutku izvještaji se moraju zaključiti. To uključuje djelo istraživanja i suđenja, koje rezultira opravdanjem Božjeg naroda. Iz knjige života brišu se imena lažnih vjernika. Ponovno se potvrđuje opravdanje pravih vjernika, njihova imena ostaju sačuvana u knjizi života, a njihovi se grijesi brišu iz izvještaja. Bog se opravdava tako što svemiru pokazuje da su Njegove sudske odluke pravedne, da grijeh i svetost nemaju ništa zajedničko i da je Bog milosrdan, pun ljubavi i pravedni Gospodin. Ovo otkrivenje Božje svetosti, sile i milosti moguće je samo preko Janjeta koje pobjeđuje Zmaja tako što ga uklanja iz Božjeg svemira.

IV. Značenje Kristove žrtve i svećeništva za život kršćanina

Adventizam se pojavio kao povijesni pokret, razvio je svoj doktrinarni identitet i definirao svoju misiju upravo zahvaljujući proučavanju službi u zemaljskom Svetištu i njihovog simboličkog značenja, a polazna točka bio je Daniel 8,14. Ovdje se suočavamo s temeljnim i vitalnim elementom adventističke misli. Ovakav je razvoj bio moguć samo zato što se u Danielu 8 nalazi vremensko proročanstvo koje je godinu 1844. prepoznalo kao značajan datum u Božjem kalendaru, kao i zato što osmo poglavlje i 9,23-27 ukazuju na Kristovo otkupljenje. Ova je spasiteljska zadaća u ovim ulomcima povezana ne samo s križem, već i s Kristovim stalnim posredovanjem u nebeskom Svetištu. Istraživanje službi u Svetištu i njihove simbolike dovelo je do adventističke doktrine o Svetištu i iznjedrilo teološko razumijevanje koje je otvorilo biblijski sustav vjerovanja od najvećeg značenja za Božji narod. Značajni elementi ovog sustava jesu:

1. Nauk Staroga zavjeta o Svetištu pruža jedinstvenu perspektivu iz koje možemo proučavati plan otkupljenja. On osvjetljava razvitak tog plana u povijesti, otkriva njegove ključne komponente i, vezano uz Danielova proročanstva, čak pokazuje točno vrijeme njihovog ispunjenja. Ovaj tipski sustav usmjerava pozornost na Kristovo djelo i donosi zaokružen pogled na Njegovu službu. Jasno je vidljivo napredovanje Kristovog djela u Svetištu: On je Žrtva, Veliki svećenik, Posrednik, Sudac, Zagovornik i Kralj.

2. Istek 2300 godina 1844. podsjeća nas da je povijest spasenja još uvijek u tijeku i da nije završila s Isusovom smrću na križu. Bog je razvio svoj plan kako je namislio i očekivao. On je još uvijek aktivan u povijesti svijeta i vodi je do njezina cilja, uspostave svojeg kraljevstva na Zemlji. Proročka razdoblja služe kao međaši u povijesti i navješćuju ostvarenje Božjeg plana otkupljenja.

3. Daniel 8,14 i Svetište obavještavaju nas da se Krist sada nalazi u posljednjoj fazi svoga velikosvećeničkog djela u nebeskom Svetištu. Antitipski dan pomirenja je u tijeku i Bog sudi svojem narodu. Mi se približavamo samom kraju Božje milosti. Uskoro ćemo stajati pred posljednjim sukobom između Božjih i i Sotoninih snaga. Nema sumnje da je eshatološka usmjerenost Kristove svećeničke službe u Svetinji nad svetinjama utemeljena na križu. Dok se kod križa jasno vidio kraj grijehu, konačno uništenje grijeha se sada, Kristovim posredovanjem, približava kraju.

4. Kristovo djelo posredovanja i suda poziva nas ne samo da aktivno navješćujemo Božje vječno Evanđelje u okviru poruka trojice anđela, već i da ispitamo svoju zajednicu s Kristom. Naš vjerski život trebao bi biti obilježen poniznim oslanjanjem na Spasitelja. Dok se čisti Svetište, i naš se duhovni život treba čistiti od grijeha. Ovo osobno čišćenje ostvarujemo pokajanjem i oprostom u Kristu.

5. Istražni sud, koji se sada odvija na Nebu, svjedoči da Bog i svemir vrlo ozbiljno uzimaju svako ljudsko biće. Preko Kristove službe u Svetištu Bog postupa s ljudskim bićima kao pojedincima, potvrđujući njihovo dostojanstvo i vrijednost u Kristu koji ih predstavlja kao njihov Zagovornik. Otkupljeni će se nebeskoj obitelji pridružiti ne kao stranci, već kao dobro poznati članovi obitelji koji vole i poštuju ostalu Božju obitelj.

6. Istražni sud pokazuje da ljudske odluke i postupci imaju kozmičko značenje. Ono što jesmo, što mislimo i činimo neizbrisivo je zapisano u nebeskim izvještajima. Umjesto da bude uzrok bojazni i straha, ova činjenica treba biti uzrokom radosti. Ono što činimo i što jesmo, nije izgubljeno u golemom prostranstvu vremena i prostora, već je sačuvano u Božjem Svetištu. Svaka molitva, dobro djelo, riječ ohrabrenja ili izraz ljubavi sačuvan je kao svjedok mnogolike Božje

mudrosti koja je u stanju preobraziti grešna ljudska bića u nova i sveta stvorenja. Dok je tu zapisan i grijeh – ljudska slabost, buntovnost, zablude i promašaji – za one koji pristupaju Bogu po Kristu, vjernikovu Zagovorniku, stalno je dostupno oprost. Na istražnom se sudu ne računaju grijesi onih koji ostaju u zavjetnom odnosu s Kristom, jer su uračunati Kristu na križu. Ovi se grijesi brišu da im više nema spomena. Karakter vjernika sličan Kristovom utvrđuje se za vječnost.

7. Čišćenje nebeskog Svetišta na poseban način ukazuje na moralnu narav Boga, moralnog suca svemira koji Mu je odgovoran. Vjernik treba naći utjehu u spoznaji da svemirom vlada sve-moćni Bog pun ljubavi. Da bi se obnovio svemir i sačuvao njegov red, prijeko su potrebni sud i odgovornost. Budući da se sud temelji na Božjem zakonu, Njegov je narod poznat po tome što vrši Božje zapovijedi kao odgovor ljubavi na Njegovu opravdavajuću milost.

8. Čišćenje Svetišta svjedoči o činjenici da zlo nije vječno. Njemu će doći kraj kad s povicama radosti i hvale Bogu vjerna stvorenja shvate da su zahvaljujući božanskoj pravdi i ljubavi nestali grijeh i zlo. Križ pokazuje da se Sin složio s Ocem u osudi grijeha i uzeo ga na sebe. U božanskom planu Krist je za grešnike koji se kaju postao zamjena i jamstvo. Svetište u Starome zavjetu pokazuje da se grijeh ne može jednostavno oprostiti olakim prelaženjem preko njega. Problem grijeha može se potpuno riješiti samo kad se ispred Boga ukloni zlo i njegov pravi izvor prepoznata i uništi. Na kraju svoje službe u nebeskom Svetištu Krist će doći i izbaviti svoj narod od vlasti njegovih neprijatelja, posebice smrti. Cijeli je svemir u Sotoni ili Azazelu prepoznao izvor i začetnika gri-jeha, i njegovo je uništenje neizbježno. Nepravilno postupati s grijehom značilo bi produžiti mu trajanje; stoga mora biti potpuno i zauvijek izbrisan. Tada će pobjeda Boga i Janjeta nad silama koje su unijele nesklad biti konačna. Svetost i nečistoća bit će zauvijek razdvojeni, a sklad Božje ljubavi vladat će izliječenim svemirom.

9. Proučavanjem Kristovog svećeništva obogaćeno je spasiteljsko značenje križa. Premda je križ bio najveće Božje otkrivenje svemiru, nužno za rješenje problema grijeha, ono nije potpuno shvaćeno. Njegovi razmjeri koji će biti shvaćeni tek u budućnosti, zaokupljat će misli otkupljenih kroz čitavu vječnost. Kristova svećenička služba u nebeskom Svetištu stalno otkriva bogatstvo križa jer njegove zasluge čini dostupnima svakome tko dođe k Ocu po Kristu.

V. Kristovo svećeništvo u povijesti

A. Prva Crkva

Crkveni oci nisu istraživali pojedinosti Kristovog svećeničkog djelovanja na nebesima. Najviše su naglašavali Kristovo svećeničko djelo na križu kad je sebe prinio kao žrtvu (Origen, *Komentar Ivana 1,40* [ANF, sv. 9, str. 318,319]). Atanazije je prepoznao kontinuitet između Kristove žrtve na križu i Njegove svećeničke službe na Nebu, gdje Krist obavlja djelo pomirenja, otkupljenja, posvećenja i suda (*Protiv arijevacca*, 1. 11. 41; 2. 14. 7 [NPNF-2, sv. 4, str. 330.351]), a to je učinio i Augustin (oko 354.–430; *Sermones*, 8. 1; 87. 1; *Homilija na tekstove iz Evandelja po Ivanu*, 22. 5 [NPNF-1, sv. 6, str. 284; sv. 7, str. 1461]). Međutim, Crkva je uvela i druge posrednike po kojima je vjernicima bilo pružan oprost grijeha. Među najvažnijima su bili svećenici (Origen, *Homilija o knjizi Levitski zakonik*, 2. 4; *Homilija o 1. Korinćanima*, 24). Tome su dodani posredovanje svetaca i apostola na Nebu (Origen, *Poziv na mučeništvo*, 30; *O molitvi*, 11. 2; *Homilija o Knjizi Brojeva*, 10. 2).

U patrističkoj literaturi stvarnost postojanja nebeskog Svetišta praktično je zanemarena. Čini se da je grčki dualizam spriječio crkvene oce da prihvate stvarnost nebeskog Svetišta. Postojala je tendencija da se mističnim ili alegorijskim pristupom nagađa o značenju izraelskog Svetišta. Čak i oni koji su pisali o Poslanici Hebrejima, nebeske su elemente proglašavali duhovnima (Ivan Zlatousti, *Homilija o Poslanici Hebrejima*, 14. 3 [NPNF-1, sv. 14, str. 433]), dok su ga drugi najčešće poistovjećivali s crkvom (Augustin, *Enchiridion*, 56; Metodije [umro 311.], *Gozba deset djevice*, 5. 7 [ANF, sv. 6, str. 328]).

B. Srednji vijek i reformacija

Crkveni oci položili su temelj tumačenju izraelskog Svetišta i Kristovog svećeničkog djelovanja tijekom Srednjeg vijeka. Uvijek je bila priznata Kristova žrtvena smrt, ali je Njegovo posredničko djelovanje kao Velikog svećenika i dalje bilo nadopunjavano djelima mnogih svetaca. Tijekom tog razdoblja u Crkvi je popularizirana ideja o posredničkom djelovanju djevice Marije, posrednice. Tumačenje da je nebesko Svetište kršćanska Crkva postalo je dominantno teološko mišljenje. Časni Bede (oko 673.–735.) napisao je početkom Srednjeg vijeka utjecajno djelo o izraelskom Svetištu. Bilo je to alegorijsko tumačenje Izlaska 24,12–30,21; u njemu je tvrdio, slijedeći patrističke pisce, da je Šator sastanka bio simbol Crkve. Na poseban način tvrdio je da on prikazuje sadašnju Crkvu i Salomonov hram, onaj budući. Stoljećima je prevladavalo eklesiološko tumačenje Svetišta.

Tijekom Srednjega vijeka važan predmet rasprave postala je narav pomirenja. Najutjecajnije djelo o ovom predmetu bilo je *Cur deus homo? (Zašto je Bog postao čovjekom?)* što ga je napisao Anselmo (oko 1033.–1109.). To je djelo bilo najsnažnije izlaganje o Kristovoj žrtvenoj smrti kao naše zamjene, kojom je potpuno zadovoljena Božja pravda. Druga izlaganja doktrine o pomirenju nastala su kao reakcija na Anselma, između ostalih i teorija o moralnom utjecaju pomirenja Petra Abelarda (oko 1079.–1142.).

U iskrenoj brizi za Crkvu reformatori su kršćane pozivali da se vrate Bibliji kao jedinom izvoru vjere i života. Zbog toga je Martin Luther isticao potpunu dostatnost Krista kao naše žrtve pomirnice i jedinog posrednika pred Ocem. Luther je rekao da je On “zdesna Bogu, ne zato da tamo bude besposlen i trati vrijeme, već da nas spasi od grijeha, smrti i đavolje sile” (*Propovijed 37 iz Ivana 3,23*). Luther je potvrdio biblijski opis Krista kao svećenika i zaključio da možemo “biti sigurni, da, savršeno sigurni, da se Krist pojavljuje kao naš Svećenik pred Bogom” (*Propovijed iz Poslanice Hebrejima 9,24*). Jean Calvin je razvio koncept triju Kristovih službi – proroka, kralja i svećenika – koje su postale tradicionalni elementi u protestantskoj teologiji. Kristovo svećeničko djelovanje sastoji se od dva dijela: (1) Njegovog djela na križu i (2) posredovanja pred Ocem u nebeskom Svetištu. Calvin je Kristovo posredovanje nazvao “stalnom primjenom Njegove smrti za naše spasenje. To što nam Bog u tom slučaju ne uračunava naše grijeha, razlog je što ima obzira prema Kristu kao posredniku.” (*Komentar Ivana 2. 1*). Calvin se u opisivanju nebeskog Svetišta služio jezikom Poslanice Hebrejima, ali se čini da je Luther Svetinju izraelskog Svetišta smatrao bojovnom Crkvom, a Svetinju nad svetinjama trijumfalnom Crkvom (*Propovijed iz Poslanice Hebrejima 9. 2*).

Engleski puritanski teolozi pokazali su veliko zanimanje za Kristovu velikosvećeničku službu u nebeskom Svetištu. U svojem djelu *Expositions on Hebrews* (1668.-1880.) puritanski teolog John

Owen naglašava važnost Kristove službe u nebeskom Svetištu: "Stvarno Kristovo posredovanje na Nebu ... temeljna je točka naše vjere i glavna utjeha crkve" (o Heb 7,23-25). On posebno primjećuje da "milost i milosrđe koje nam se udjeljuje ovisi o Njegovom izlaženju pred Boga i zagovaranju" (o Heb 9,24).

Puritanski pisci temeljili su svoje razumijevanje Kristovog svećeništva na Poslanici Hebrejima i tipološkoj naravi izraelskih službi u Svetištu. "Postojanje nebeskog Svetišta bilo je standardna teologija puritanskih teologa." (Ball 109) Ovo nebesko Svetište bilo je model koji je pokazan Moj-siju. Owen je zapisao da su izraelski žrtveni sustav i svećenstvo ocrtali i ukazali na cjelovitost Kristovog djela spasenja (*Expositions on Hebrew*, 8. 5)

Kristovo svećeničko djelovanje osiguralo je vjerniku, uz sve ostalo, oprost grijeha, pristup Bogu, sigurnost spasenja, duhovnu snagu i slavnu nadu. Njegova potpuno dostatna služba učinila je nepotrebnom mnoge druge posrednike između Boga i vjernika; onaj koji pokušava dobiti pomoć na drugom mjestu, prema Davidu Dicksonu, odriče se Krista (Ball 117). Proučavanje Dana pomirenja navelo je neke da zamijete kako je ovaj obred dolazio nakon svakidašnje službe, dakle okvir za obred bio je spasiteljski. Tako je i Krist otpočeo svoje svećeničko djelovanje nakon što je sebe prinio kao spasiteljsku žrtvu. Puritanski pisci vjerovali su da Dan pomirenja ima pravno i sudsko značenje. Tog dana narod nije samo primao blagoslove, nego mu je bilo i suđeno. Puritanski teolozi nisu pravili kronološku razliku između tipološkog ispunjenja svakidašnje i godišnje službe na Dan pomirenja (Ball 115).

C. Naše vrijeme

Suvremeni znanstveni svijet odbacuje povijesni pristup tumačenju proročanstava u Danielu i Otkrivenju. Konzervativni kršćani prihvaćaju pomirbeno značenje Kristove smrti, ali Njegovo velikosvećeničko posredovanje i dalje ostaje zanemareno područje. Neki znanstvenici smatraju da je stvarnost nebeskog Svetišta u Hebrejima slika kojom se opisuje Božja prisutnost, a ne mjesto (Guthrie 196). Za druge je to jednostavno slikoviti, pjesnički jezik (Hagner 117) ili jezik koji opisuje vjernika pojedinca u kojem prebiva Krist (Stedman 996-998).

D. Adventističko razumijevanje

Tijekom devetnaestog stoljeća u Americi je zavlдалo živo zanimanje za Kristov drugi dolazak. Jedan od najutjecajnijih vođa ovog vjerskog buđenja bio je William Miller (1782.-1849.). Proučavanje Danielovih proročanstava navelo ga je na zaključak da se "čišćenje Svetišta" u Danielu 8,14 odnosi na Gospodnji povratak (očišćenje Zemlje od grijeha) i da će 2300 godina završiti 1843./1844. Na kraju je sa svojim sljedbenicima zaključio da će se Isus vratiti 22. listopada 1844. Neispunjenje ovako protumačenog proročanstva dovelo je do Velikog razočaranja.

Neki su mileriti tražili objašnjenje za razočaranje. Pomno su istražili računanje 2300 dana i zaključili da je bilo ispravno, a da je greška u događaju. Hiram Edson je ustvrdio da je na kraju 2300 godina Krist ušao u Svetinju nad svetinjama gdje prije svojeg povratka na Zemlju obavlja posebno djelo. Owen R. L. Crosier razvio je ovu ideju proučavanjem službi u izraelskom Svetištu povezano s Poslanicom Hebrejima. Zaključio da su postojala dva svetišta: jedno zemaljsko, a drugo nebesko. Smatrao je da Daniel 8,14 govori o nebeskom Svetištu i Kristovom djelu u njemu. U pokušaju da preciznije definira Kristovo svećeničko djelovanje, ukazao je na njegove dvije faze:

jedna je počela Kristovim uzašašćem, i odgovara djelovanju u Svetinji; a druga, koja počinje 1844. godine, odgovara Njegovom djelovanju u Svetinji nad svetinjama. To je bilo tipološko ispunjenje djelovanja velikog svećenika u izraelskom Svetištu. Antitipski dan pomirenja bio je razdoblje od 1844. do kraja milenija, kraja povijesti spasenja. Žrtva za grijeh prinesena je na križu; Krist je svećeničkim posredovanjem, zahvaljujući zaslugama svoje krvi, izvršio pomirenje za grijeh pokajanih grešnika. Izraelsko Svetište bilo je oskvrnjeno otvorenom pobunom i priznavanjem grijeha. Oskvrnjenje Svetišta nastupalo je kad se grijeh priznanjem prenosio na žrtvu i, preko krvi, u Svetište. Zaključeno je da je nebesko Svetište oskvrnjeno priznatim grijesima Božjih slugu.

Proučavanje Svetinje nad svetinjama navelo je adventističke vjernike na proučavanje Kovčega saveza u kojem se nalazilo Deset zapovijedi. Pod utjecajem Hiram Edsona, E. G. White i O. R. L. Crosiera, uspostavljena je veza između obrednog sustava u Svetištu, Deset zapovijedi i subote. Posljedica je bila nastanak adventističke skupine svetkovatelja subote. Proučavanje Svetišta pridonijelo je i boljem razumijevanju posljednjeg suda. Joseph Bates je zaključio da se prizor suda u Danielu 7 i čas Božjeg suda u Otkrivenju 14,6 odnose na Kristovo djelo nakon 1844. Ovu su ideju zatim razradili drugi, posebice James White. Zaključeno je da čišćenje nebeskog Svetišta obuhvaća istražno suđenje Božjem narodu nakon kojega slijedi suđenje zlima i konačno uništenje Sotone, prikazanog u liku Azazela u Levitskom zakoniku 16 (Damsteegt 85-92; Maxwell 119-157). Povezanost Daniela 7 i 8 i Otkrivenja 14,6-12 potaknulo je prve adventiste na svjetsku misiju, zadaću koja je proročki prikazana vijestima trojice anđela. No doktrina o Kristovom svećeništvu imala je i iskustvenu dimenziju. Dok Krist obavlja čišćenje Svetišta na Nebu, Božji narod na Zemlji treba uz pomoć djelovanja Duha očistiti svoj život od grijeha.

Proučavanje biblijskih podataka navelo je adventiste na zaključak da teološka definicija pomirenja treba uključiti križ kao mjesto Kristove pomirbene smrti, ali i Njegovu svećeničku službu u nebeskom Svetištu. Produbljivanjem razumijevanja istražnog suda, nazvanog i predadventni sud, došlo se do zaključka da on ne informira Boga, nego otkriva Njegovu pravdu. "Bog se udostojao pokazati svoju pravdu i pravednost u postupanju s grešnicima", dok je istodobno "istražni sud najbolje otkrivenje ljubavi i odanosti Bogu" (Heppenstall 209,216).

Adventističko razumijevanje Kristove svećeničke službe u nebeskom Svetištu značajno se razlikuje od razumijevanja drugih kršćana. U Crkvi je bilo i onih koji se u ovom predmetu nisu slagali: Albion Fox Ballenger (1861.-1921.), W. W. Fletcher (1879.-1947.), Louis Richard Conradi (1856.-1939.), E. B. Jones (djelovao 1919.-1949.) i Desmond Ford tijekom osamdesetih godina prošlog stoljeća. Približno u isto vrijeme Generalna je konferencija osnovala Daniel and Revelation Committee, odbor koji je trebao proučiti nauk u ovim knjigama i adventističko razumijevanje. Kako je rad Odbora bio postavljen vrlo široko, obuhvatio je i pitanja koja je Ford postavio. Ona su i dalje zanimljiva za vjernike Crkve, što se vidi iz izdavanja i prodaje popularnih knjiga o tom predmetu. Neki pisci polažu veliku važnost na simbolizam svake pojedinosti obreda, dok se drugi usredotočuju na tipološko značenje obrednih službi.

Doktrina o Kristovom svećeništvu, zajedno s proročkim tumačenjem Daniela 8,14, pruža Crkvi adventista sedmoga dana povijesni identitet. Adventisti svoj pokret ne vide kao povijesnu slučajnost, već kao rezultat Božje posebne umiješanosti u ljudske događaje. Ispunjenje Daniela 8,14 godine 1844. opravdava prisutnost adventista sedmog dana u svijetu, a posebno u kršćanskoj zajednici. Kao što se početak Kristove nebeske službe poklopio s izlivanjem Duha na nekoga Cr-

kvu (Dj 2,33), tako se i početak antitipskog dana pomirenja poklopio s rođenjem Crkve adventista sedmoga dana.

VI. Literatura

Ball, Bryan W. *The English Connection: The Puritan Roots of Seventh-day Adventist Belief*. Cambridge, Engleska, James Clarke, 1981.

Bede: On the Tabernacle. Prijevod Arthur G. Holder, Liverpool, University Press, 1994.

Damsteegt, P. Gerard. "Historical Background (Early Nineteenth Century)," "Among Sabbatarian Adventists (1845.-1850.);" i "Continued Clarification (1850.-1863.)." U *Doctrine of Sanctuary: A Historical Survey*. Urednik Frank B. Holbrook, Silver Springs, Md., Biblical Research Institute, 1989., str. 1-118.

Ellingworth, Paul. *The Epistle to the Hebrews: A Commentary on the Greek Text*. Grand Rapids, Eerdmans, 1993.

Feldman, Emanuel. *Biblical and Post-Biblical Defilement and Meaning*. New York, KTAV, 1977.

Guthrie, Donald. *The Letter to the Hebrews*. Grand Rapids, Eerdmans, 1983.

Hagner, Donald A. Hebrew, *New International Bible Commentary*. Peabody, Mass., Hendrickson, 1990.

Hasel, Gerhard F. "Studies in Biblical Atonement I: Continual Service, Defilement /Cleansing and Sanctuary." U *The Sanctuary and the Atonement*. Urednici Arnold V. Wallenkampf i W. Richard Leshner. Washington, D.C., General Conference of Seventh-day Adventists, 1981., str. 87-114.

Heppenstall, Edward. *Our High Priest*. Washington, D.C., Review and Herald, 1972.

Holbrook, Frank B., urednik. *Symposium on Daniel: Introductory and Exegetical Studies*. Washington, D.C., Biblical Research Institute, 1986.

Holbrook, Frank B., urednik. *The Seventy Weeks, Leviticus, and the Nature of Prophecy*. Washington, D.C., Biblical Research Institute, 1986.

Holbrook, Frank B., urednik. *Issues on the Book of Hebrews*. Silver Spring, Md., Biblical Research Institute, 1989.

Holbrook, Frank B., urednik. *The Atoning Priesthood of Jesus Christ*. Berrien Springs, Mich., Adventist Theological Society Publications, 1996.

Johnsson, William G. *In Absolute Confidence*. Nashville, Southern Pub. Assn., 1979.

Johnsson, William G. "The Significance of the Day of Atonement Allusions in the Epistle of Hebrews." U *The Sanctuary and the Atonement*. Urednici Arnold V. Wallenkampf i W. Richard Leshner. Washington, D.C., General Conference of Seventh-day Adventists, 1981., str. 380-393.

Lane, William L. *Hebrew 9-13*. Dallas, Word, 1991.

Levine, Baruch A. *In the Presence of the Lord*. Leiden, E. J. Brill, 1974.

Maxwell, C. Mervyn. "The Investigative Judgment: Its Early Development." U *Doctrine of the Sanctuary: A Historical Survey*. Urednik Frank B. Holbrook, Silver Springs, Md., Biblical Research Institute, 1989., str. 119-157.

Milgrom, Jacob. *Leviticus 1-16*. New York, Doubleday, 1991.

Olsen, V. Norskov. "The Atonement in Protestant Reformation Thought." U *The Sanctuary and the Atonement*. Urednici Arnold V. Wallenkampf i W. Richard Leshner. Washington, D. C., General Conference of Seventh-day Adventists, 1981., str. 452-463.

Owen, John. *An Exposition of Hebrews*. 4 sveska. Evansville, Ill., Sovereign Grace Publishers, 1960.

Rodriguez, Angel Manuel. "El santuario y sus servicios en la literatura patristica." *Theologica* 7 (1992), str. 22-79.

Seventh-day Adventists Answer Questions on Doctrine. Washington, D.C., Review and Herald, 1957.

Shea, William H. *Selected Studies on Prophetic Interpretation*. Silver Springs, Md., Biblical Research Institute, 1992., prerađeno izdanje.

Stedman, Ray C. *Hebrews*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1992.

Wallenkampf, Arnold V. i W. Richard Leshner, urednici. *The Sanctuary and the Atonement*. Washington, D. C., General Conference of Seventh-day Adventists, 1981.

Dodatak A

Ta Hagia u Poslanici Hebrejima

A. Hebrejima 8,1-2

U Hebrejima 8,2 nebesko se Svetište prvi put označava imenicom *ta hagia*. *Ta hagia* je plural pridjeva s članom u značenju "sveta stvar" ili, zbirno, "svetinja". Uporabljena je u grčkom prijevodu Staroga zavjeta (LXX, Septuaginta) kad govori o izraelskom Svetištu. U Poslanici Hebrejima Krist služi u *ta hagia*, koja je u nastavku definirana kao "pravi Šator koji podiže Gospodin, a ne čovjek". Izraz "šator", *skēnē*, bez modifikatora, obično se u Septuaginti rabi za opis cijelog izraelskog Šatora. U Hebrejima 8,2 obje se imenice odnose na nebesko Svetište; između njih je veznik "i" (*kai*); on ovdje služi kao epegezegetički ili eksplikativni *kai*, koji dodaje drugu imenicu da preciznije definira prvu. Prema tome, Krist služi u Svetištu (*ta hagia*), pravom, nebeskom Šatoru (*skēnē*). Ovdje se *ta hagia* odnosi na nebesko Svetište u cjelini.

B. Hebrejima 9,1-10

U Hebrejima 9,1 zemaljsko Svetište nazvano je *hagion kosmikon*, "zemaljsko sveto mjesto". Uporabljena je imenica u jednini s određenim članom (*ta hagion*) koja označava Svetište prvog (*prōtē*) Saveza. Ovo je Svetište imalo dva dijela, ovdje nazvane "šatori" (*skēnē*). Prvi je nazvan *hagia*, doslovce "svetinja", bez određenog člana, jer *ta hagia* s članom označava Svetište kao cjelinu, a ne samo jedan dio (usp. 8,2). Drugi je šator nazvan *hagia hagiōn*, doslovce "svetinja nad svetinjama". U šestom retku svećenici u svako vrijeme ulaze u prvi šator da obave svakidašnje dužnosti. U sedmom retku, na godišnji Dan pomirenja, samo veliki svećenik ulazi u drugi šator. Ovdje je nagoviještena razlika između svakidašnjeg pristupanja svećenika u Svetinju i godišnjeg ulaska velikog svećenika u Svetinju nad svetinjama.

Nebesko Svetište pojavljuje se u osmom retku, koji je, čini se, uvod u ocjenu zemaljskog Svetišta. Sveti Duh je vjerniku otkrio da "još nije otkriven put u Svetinju [*ta hagia*] dok još postoji prvi Šator" (JB; u Ša stoji "prednji šator", a grčki jasno kaže "prvi šator"). U redcima 2-6 "prvi šator" je Svetinja u zemaljskom Svetištu. Kad bi tako bilo i u osmom retku, u tekstu bi stajalo da dokle god se u Svetinji obavlja dnevna služba, dotle nema pristupa u Svetinju nad svetinjama (*ta hagia*)

zemaljskog Svetišta. Međutim, ovdje se *ta hagia* odnosi na nebesko Svetište. To bi značilo da dokle god je funkcionirala Svetinja (*prōtē skēnē*) u zemaljskom Svetištu, dotle nije bio moguć pristup u nebesko Svetište. Prema tome, osmi redak tvrdi da je pristup nebeskom Svetištu bio moguć samo preko drugog šatora (Svetinje nad svetinjama) zemaljskog Svetišta. No, rekli bismo da to nije način na koji Hebreji tumače izraelski Šator.

Drugo rješenje ovog egzegetskog problema jest uzeti *prōtē skēnē* kao oznaku za izraelsko Svetište kao cjelinu. U tom slučaju uspoređeni su prvo Svetište, *prōtē skēnē*, i nebesko "Svetište", *ta hagia*. Ovo potkrepljuju sljedeća razmatranja.

1. U Hebrejima 8 i 9 u pitanju su dva Saveza i njihova Svetišta. Stari je Savez nazvan prvim, a novi drugim (8,7). Stari je Savez imao zemaljsko Svetište koje se sastojalo od dvije prostorije (9,1); isto tako je i s drugim Savezom (redak 8). Ova su dva Svetišta uspoređena u osmom retku.

2. Prema Poslanici Hebrejima ni Svetinja, ni Svetinja nad svetinjama nisu dopuštale slobodan i stalan pristup Bogu. Ograničen pristup bio je jednom godišnje omogućen velikom svećeniku, ali ne i narodu. Bilo je potrebno cijelo Svetište da bi se osigurao potpuni pristup Bogu bez prepreka. Stoga *prōtē skēnē* u osmom retku ne treba ograničiti na Svetinju.

3. Od osmog retka prelazi se s prostornih elemenata na vremenske, kako je to i prikazano vremenskim prilogom *eti*, "dok još". Ovdje je prikazana suprotnost između Svetišta u dva različita doba: "Još nije otkriven put u Svetinju *dok još* postoji prvi Šator." (JB) *Prōtē skēnē* ovdje je stavljen u kontekst rasprave o vremenu, pa se ne odnosi na prostor ispred Svetinje nad svetinjama, već na Šator prvog Saveza. Izraz *skēnē* odnosi se u tom slučaju na Svetište kao cjelinu (usp. 8,2).

Prijelaz na raspravu o vremenu prikazan je i u redcima 9 i 10. Prema devetom retku problem sa službom u *prōtē skēnē* bio je što darovi i žrtve prineseni u njemu nisu mogli usavršiti savjest. Ovo ograničenje nije se odnosilo samo na dnevnu, već i na godišnju službu. Ovo pokazuje da se uporaba izraza "prvi Šator" odnosi na cijelo Svetište. U desetom retku jasno je izražen element vremena: službe u zemaljskom Svetištu trebale su trajati "do [*mechri*] časa [*kairos*] ispravka", odnosno do Kristovog dolaska (r. 10 – JB). Prijelaz s rasprave o prostoru na raspravu o vremenu još je jasniji ako smatramo da rečenica "to je slika [*parabolē*, "ilustracija"] za sadašnje vrijeme [*kairos*]" u devetom retku označava vrijeme kad je trajalo *prōtē skēnē*, zemaljsko Svetište. Onda bi to značilo da je zemaljsko Svetište ilustriralo činjenicu da slobodan i konačan pristup Bogu još nije bio stvarnost, a deseti bi redak ukazao na novo vrijeme kad će se ovaj nedostatak ukloniti. Tako bismo imali dva Svetišta u dva različita razdoblja.

4. Kad pisac Poslanice Hebrejima određuje razliku između zemaljskog i nebeskog Svetišta, on, prirodno, uzima zemaljsko Svetište kao cjelinu. Na primjer, Svetište "napravljeno rukom" zemaljsko je Svetište u njegovoj cjelini, koje se uspoređuje s nebeskim (9,24). U 8,2 Svetište koje je načinio čovjek zemaljsko je Svetište sa svojom Svetinjom i Svetinjom nad svetinjama, i ono je uspoređeno s nebeskim Svetištem (*ta hagia*). Zato bi bilo neobično da se u 9,8 zemaljska Svetinja uspoređuje s nebeskim Svetištem. Uspoređivanje dvaju Svetišta nagoviješta da i nebesko ima dva dijela.

Za kraj, osmi redak uspoređuje zemaljsko Svetište, nazvano "prvi Šator", s nebeskim *ta hagia*. Oba su Svetišta prikazana u cijelosti. *Ta hagia* je nebesko Svetište, a ne njegov dio. Apostol je, prosvjetljen Duhom, zaključio da dok je funkcioniralo zemaljsko Svetište, put u nebesko još nije

bio otvoren; ovu činjenicu potvrđuje postojanje zemaljskog Svetišta. Kristova smrt, uskrснуće i uzašašće otvorili su put u nebesko Svetište (usp. 10,19.20).

C. Hebrejima 9,11.12

Grčki je u ovoj dugačkoj rečenici sintaktički težak; međutim, neka su značenja jasna.

1. Možemo odrediti glavnu rečenicu: "Krist ... uđe jednom zauvijek u Svetinju [*ta hagia*]." (JB) Ovdje, nasuprot starom sustavu, nalazimo prikaz novog Kristovog svećeničkog djela u nebeskom Svetištu; "nego" je suprotni veznik. U glavnoj rečenici nema ničega što bi ukazivalo na to da se *ta hagia* odnosi na Svetinju nad svetinjama u nebeskom Svetištu; ona ovdje znači isto što i u 8,2 i 9,8 – cijelo Svetište.

2. U jedanaestom retku izraz "po većem i savršenijem Šatoru – nerukotvorenu, koji nije od ovog stvorenja", opisuje nebesko Svetište. U 8,2 već je "Šator" (*skēnē*) uzet da opiše nebesko Svetište. Ovdje zapravo nailazimo na uspoređivanje nebeskog "Šatora" i "Šatora" koji je načinio Mojsije (8,5). Zbog toga se nebeski Šator i *ta hagia* u dvanaestom retku odnose na isto, na nebesko Svetište.

Dok nam je dosadašnja slika teksta jasna, odnos četiriju umetnutih rečenica je složen:

"Po [*dia*, "posredstvom, kroz"] većem i savršenijem Šatoru"

"Nerukotvorenu, koja nije od ovoga stvorenja"

"Ne [*oude*, "niti"] po [*dia*] krvi jaraca i junaca"

"Nego po [*dia*] svojoj"

Ove su četiri rečenice u tijesnoj vezi. Druga modificira prvu, objašnjavajući antitetičkim paralelizmom narav "većeg i savršenijeg Šatora". U svakom tumačenju ove dvije rečenice moraju ostati zajedno. Treća počinje negacijom "ne [*oude*]", koja je prilično neobična pa čak i neočekivana. *Oude* se u grčkom nalazi u istovrsnim niječnim rečenicama. Premda je prethodna rečenica niječna, nije istovrsna. Ovo ukazuje na stilističku promjenu, tako da prisutnost riječice "ne" postaje podnošljivom. Uporabom prijedloga "po" (*dia*) pisac pokazuje da uvodi novi element ili misao. Posljednja se rečenica očito odnosi na treću rečenicu i izravno je povezana s njome. To se vidi iz suprotnog veznika *de*, "nego", i još jednom uporabom *dia*. Paralelizam je antitetički.

Ove rečenice, koje su povezane jedna s drugom i ukazuju na prvu, teološki su važne za piščevu nakanu. Na osnovi teološkog sadržaja, sve četiri rečenice mogu se grupirati u dvije. Prve dvije potvrđuju nadmoćnost Svetišta novoga Saveza, uspoređujući ga sa zemaljskim Svetištem koje je načinio čovjek i pripada ovom stvorenju. Posljednje dvije potvrđuju jedinstvenost nove žrtvene krvi, uspoređujući je s krvlju životinja prinošenih u starome Savezu. Suprotnosti su izražene na elegantan način kombinacijom potvrdnih i niječnih rečenica.

A Potvrдна

"po većem i savršenijem Šatoru"

B Niječna

"nerukotvorenu, koja nije od ovoga stvorenja"

B Niječna

"ne po krvi jaraca i junaca"

A Potvrдна

"nego po svojoj"

Putem ovih umetnutih rečenica uvelike je obogaćen teološki sadržaj glavne rečenice. Činjenici da je Krist ušao u nebesko Svetište dodana je informacija da Svetište u kojemu Krist djeluje kao svećenik daleko nadilazi zemaljsko i da je Njegova svećenička krv daleko superiornija.

Ovaj ulomak ne kaže da je Krist ušao u nebesko Svetište posredovanjem (ili “po”, *dia*) većeg i savršenijeg Šatora. Premda *dia* u prvoj rečenici ostaje problematično, problem u tumačenju još je veći ako ovu rečenicu vežemo uz glavni glagol (“uđe”). U prvoj umetnutoj rečenici *dia* treba povezati s prvim dijelom glavne rečenice, “Krist se pak pojavi kao Veliki svećenik”. Prijedlog *dia*, “po”, može se odnositi na sredstvo kojim se služi u vršenju svojeg svećeničkog djela: “Krist se pak pojavi kao Veliki svećenik po (služeći se) većem i savršenijem Šatoru.” Ista misao odnosi se na uporabu prijedloga *dia*, koji uvodi motiv krvi u trećoj rečenici. Ideja ove duge rečenice jest da se Krist, nakon što se pojavio kao Veliki svećenik, poslužio svojim svećeničkim djelom savršenijeg Svetišta i svojom krvlju. Zatim je ušao u to Svetište nakon što je osigurao vječni otkup. Ovo se savršeno slaže s onim što je rečeno na drugim mjestima u Poslanici Hebrejima. Prijevod NEB (engleski) uspio je izraziti pravu nakanu pisca Poslanice Hebrejima: “No sada je došao Krist, veliki svećenik već prisutnih dobara. Šator njegovog svećeništva veći je i savršeniji, nije načinjen ljudskim rukama, to jest ne pripada ovom stvorenom svijetu; krv njegove žrtve njegova je vlastita krv, a ne krv jaraca i junaca; stoga je u Svetište ušao jednom zauvijek.”

D. Hebrejima 9,24.25

Ovaj ulomak, a posebice redak 24, tumačen je kao da je nebesko Svetište samo Nebo. Ovdje izražena misao ista je kao i u 9,11.12: Krist je ušao u nebesko Svetište koje je služilo kao uzorak zemaljskome. Budući da je original, ono je bolje. Prvi dio dvadeset četvrtog retka izražava niječnu tvrdnju: Krist nije ušao u rukotvoreno Svetište. Imenica “Svetište”, *hagia*, bez određenog je člana. Član nije potreban jer modifikatori čine imenicu određenom. *Hagia* se odnosi na Svetište kao cjelinu bez spominjanja bilo kojeg njegovog dijela. Ponovno je Svetište izrađeno ljudskim rukama uspoređeno sa stvarnošću nebeskog Svetišta (usp. 8,2).

Prema Hebrejima, Krist nije ušao u Svetište nižeg stupnja, “već u samo nebo” (JB). Ovdje Svetište i Nebo nisu izjednačeni. U prvom dijelu dvadeset četvrtog retka *hagia* se odnosi na oba Svetišta – na ono koje je “protulik” (kopija) i drugo koje je “istinsko”. Čini se da se pisac poslužio riječju “nebo” iz stilističkih razloga. Da bi izbjegao ponavljanje riječi *hagia* i u nastojanju da bude kratak i prijeđe na drugu točku svog argumenta, pisac namjerno izostavlja riječ “Svetište”. Kontekst pomaže u utvrđivanju onoga što je izostavljeno. Krist je ušao “u [Svetište koje je] nebo”. U Starome zavjetu “Nebo” je Božje nebesko prebivalište; budući da je Božje Svetište na Nebu, moguće je uporabiti riječ “Nebo” a da se pritom Nebo ne smatra Božjim Svetištem. Ovo nije neko neobično tumačenje ulomka, već ono što je pisac već prije ustvrdio. Također se slaže s razumijevanjem nebeskog Svetišta kao “istinskog” u Poslanici Hebrejima. U dvadeset petom retku *hagia* se odnosi na zemaljsko Svetište. U tekstu je riječ o Danu pomirenja i netko bi mogao zastupati mišljenje da se imenica odnosi na Svetinju nad svetinjama. Međutim, tog je dana veliki svećenik službovao u cijelom Svetištu, a ne samo u jednom njegovom dijelu. U ovom retku, dakle, *ta hagia* se odnosi na zemaljsko Svetište u njegovoj cjelini. Da je pisac Poslanice Hebrejima želio naznačiti Svetinju nad svetinjama, izabrao bi izraz koji je uporabio u 9,3.

E. Hebrejima 10,19.20

U devetnaestom retku stoji da vjernik s pouzdanjem i slobodom, snagom Kristove krvi može ući u nebesko Svetište. *Ta hagia* ne ukazuje na neki određeni dio nebeskog Svetišta, već na samo Svetište. Krist je u njega ušao i zahvaljujući zaslugama Njegove smrti, mi imamo u njega pristup.

U dvadesetom retku čini se da je hramski zastor izjednačen s Kristovim tijelom: "Taj novi i životonosni put on nam je otvorio kroz zastor, to jest [*tout' estin*] kroz svoje tijelo." Izraz "to jest" [*tout' estin*] u Hebrejima se često rabi da objasni imenicu koja mu prethodi (vidi Heb 2,14; 7,5; 9,11). Ako je ovdje tako uzet, *tout' estin* uspoređuje zastor s Kristovim tijelom. Takvo tumačenje stvara probleme koji ga čine neprihvatljivim. Jedan bi problem bio da je Krist, kako je ušao u Svetište, prošao kroz svoje vlastito tijelo (zastor). To se ne bi moglo primijeniti na ono što je doživio na križu, jer zastor postoji samo u nebeskom okruženju. Osim toga, izraz "zastor" uporabljen je na vrlo konkretan i određen način u ostatku Poslanice (6,19.20; 9,3). U 10,20 nema nagovještaja da bi "zastor" bio uporabljen kao metafora ili simbol.

Stoga izraz *tout' estin* u Hebrejima ukazuje na drugu imenicu, a ne onu koja mu je neposredno prethodila (vidi 13,15). Ova dvosmislenost dopušta da se izraz *tout' estin* primijeni na "put", ovu drugu imenicu u rečenici. U tom je slučaju put pristupa Bogu kroz zastor, Kristovo tijelo – Njegovo utjelovljenje, smrt i uskrsnuće. Onda bi ovaj izraz "kroz svoje tijelo" bio povezana s "putem": "put... to jest kroz svoje tijelo". Ovo tumačenje je gramatički i kontekstualno ispravno, a slaže se i s razumijevanjem nebeskog Svetišta na konkretan i određen način kako je to prikazano u ostalom dijelu Poslanice Hebrejima.

Dodatak B

Hebrejima 6,19.20

Ovi redci pripadaju poglavlju koje sadrži opomene o kršćanskoj nadi. Problematičan je izraz "u prostor iza zastora", kamo je Krist ušao. U grčkom on glasi: *eis to esōteron tou katapetasmatos*, "u unutrašnjost zastora". Ovaj je izraz sličan Levitskom zakoniku 16,2 u prijevodu Septuaginte: *eis to hagian tou katapetasmatos*.

Sličnosti su očite; no istodobno postoje i razlike. Općenita narav ove izjave i neposredni kontekst u Hebrejima pokazuje da apostol ni u kom slučaju nije kanio reći da je Krist neposredno nakon svojeg uzašašća ušao u Svetinju nad svetinjama radi ostvarenja tipološkog značenja Dana pomirenja. Za ovo tumačenje važni su sljedeći elementi:

1. Izraz *katapetasma* je neodređen. U Septuaginti se odnosi na zastor na ulazu u predvorje Svetišta (Br 3,26), na prvi zastor na ulazu u Svetinju (Izl 26,37) i na zastor ispred Svetinje nad svetinjama (rr. 31.33). Ovaj izraz sam po sebi ne govori o kojem se zastoru radi. U Hebrejima 9,3 izraz je određen, "iza drugog zastora". Nedostatak određenosti u 6,19 pokazuje da se ne radi o drugom zastoru i da pisac nije definirao područje Svetišta u koje je Krist ušao.

2. U Hebrejima 9,19 prijedlog "iza" (*esōteron*) rabi se na drugačiji način nego u Levitskom zakoniku 16,2 gdje određuje mjesto u Svetištu koje je određeno imenicom "Svetište" (*ta hagian*) koja mu prethodi. Drugim riječima, u Levitskom zakoniku 16,2 "iza zavjese" označava određeni prostor unutar "Svetišta". S druge strane, u Hebrejima 6,19 *esōteron* nema značenje prijedloga, već imenice. Prethodi mu određeni član: "*eis to*", "u prostor iza zastora", a ne "kroz zastor" (JB). U

Hebrejima 6,19 nema spomena Svetišta; umjesto toga prijedložni izraz (*eis to esōteron tou katapetasmatos*) ukazuje na Svetište kao cjelinu, a ne na bilo koji određeni dio unutar nebeskog Svetišta. “Zastor” se može odnositi na zastor na ulazu u Svetište, koji je osiguravao pristup u samo Svetište.

3. Da se izraz “u prostor iza zastora” ne odnosi na Svetinju nad svetinjama, vidi se iz usporedbe 6,19 sa 7,19. Ovdje je stari svećenički zakon, sa svojim ograničenjima, uklonjen uvođenjem “bolje nade koja nas približuje Bogu”. Nakon “nade”, ovdje, kao i u 9,19, slijedi obredni koncept.

6,19	7,19
“Nade” (r. 18)	Bolje nade
koja “prodire u prostor iza zastora”	“koja nas približuje Bogu”

Hebrejima 7,19 razjašnjava značenje 6,19. Ulaženje iza zastora znači približiti se Bogu; taj izraz u Starome zavjetu opisuje službu svećenikâ u Svetištu (Lev 21,21.23), ali se nikad ne odnosi na službu velikog svećenika u Svetinji nad svetinjama. Ovaj se izraz primjenjuje i na pojedinca koji pristupa Bogu u štovanju i molitvi (Iz 29,13). Prema Hebrejima, nada u Krista osigurava pristup nebeskom Svetištu. Tekst ne raspravlja o određenom mjestu u nebeskom Svetištu kamo je Krist ušao nakon uzašašća. To što je Krist ušao u Svetište, znači da ima potpuni pristup Bogu.

4. Kontekstualno razmatranje u Hebrejima 6,19 isključuje raspravu o antitipskom danu pomirenja, dok je u Levitskom zakoniku 16,2 jasno naznačen Dan pomirenja. U Hebrejima 6,13-20 pisac raspravlja o sigurnosti Božjih obećanja danih Abrahamu. Budući da je Bog ispunio ova obećanja dana patrijarhu, kršćani su pozvani da se čvrsto drže nade znajući da se mogu osloniti na Božja obećanja. Ova nada donosi sigurnost zato što je usidrena u Božjoj prisutnosti, nebeskom Svetištu, kamo je Krist ušao kao naš preteča.

Na kraju, paralelizam između 6,19 i 10,19-22 nagovještava da je u 9,19 pisac mogao držati na umu Kristov ulazak u nebesko Svetište na početku Njegove službe Velikog svećenika.

6,19.20	10,19-22
Krist je ušao	Krist je postavljen
zastor	zastor
veliki svećenik	veliki svećenik
prostor iza zastora	pristupati

Osim toga, aorist u 6,20 – “uđe” (*eisēlthen*) – ukazuje na potpuno određeni trenutak u vremenu kad je po prvi put ušao u nebesko Svetište, odnosno nakon svojeg uzašašća.

SUMMARY

The Sanctuary

Christ's death and resurrection from the grave lie at the very heart of the plan of salvation. Calvary was God's final answer to the human predicament. Christ's sacrifice is described as "once for all" (Heb. 10:10), valid "for all time," hence unrepeatable (verse 12). Nothing can be added to the cross in order to supplement its atoning and expiatory power. Jesus, who in His own life was victorious over the tempter (Matt. 4:1-11; Heb. 4:15), came to destroy the works of the devil (1 John 3:8). His victory over the forces of evil makes possible our own victory over sin (Rev. 12:11), as well as the final eradication of evil from our world (Rev. 20:9-15). The NT's emphasis on the finality of Christ's atoning death has led some to conclude that His work for our salvation came to an end at the cross. This calls for further clarification.

Having accomplished on earth the work for which He came (John 17:4, 5; 19:30), Christ was "taken up ... into heaven" (Acts 1:11) "to save those who draw near to God through him, since he always lives to make intercession for them" (Heb. 7:25), till at His second coming He will appear "not to deal with sin but to save those who are eagerly waiting for him" (Heb. 9:28). Between these two poles, the cross and the Lord's glorious return, Christ functions as royal priest "in the sanctuary and the true tent which is set up not by man but by the Lord" (Heb. 8:2), the advocate (1 John 2:1) and intercessor for those who believe in Him (Rom. 8:34). As our high priest, Christ is ministering the benefits of His sacrifice to those who draw near to Him, a ministry as essential to our salvation as His atoning death.

The priestly ministry of our heavenly high priest was prefigured in the OT sacrificial system, especially as seen in the Hebrew sanctuary, made according to a "pattern" shown by God to Moses (Ex. 25:9) and pointing to the heavenly sanctuary. The sanctuary services were a lesson book in salvation. For this reason, the study of the sanctuary and its services not only clarifies the meaning of the rituals followed, but it also sheds light on the heavenly ministry of Christ.

Key words: *Israelite Sanctuary; Sacrificial-System; Sacrifices; Covenant; Priesthood; Day-of-Atonment*

Izvornik: Angel Manuel Rodriguez, „The Sanctuary.“ *U Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 375-417.

Prijevod: *Milan Šušljić*